

#BØMLO 2049

Kommuneplanen sin samfunnsdel (KPS)

HØYRINGSUTKAST

18. 02. 2019

18.02.2019
Rådmannen

Innholdsliste:

Forord	5
<i>Ei framtid med moglegheiter</i>	<i>5</i>
<i>Praktisk – om dokumentet, fristar, handsaming.....</i>	<i>5</i>
Arbeidet til no	6
Merknader, innspel.....	6
Visjonsarbeid	6
Kommuneplanen – den viktigaste planen.....	7
Grunnleggjande prinsipp.....	7
<i>Berekraftig kommune og klima.....</i>	<i>7</i>
<i>Bømlo legg vidare til grunn tre prinsipp som skal styre planlegginga:.....</i>	<i>8</i>
1. Her er me i dag – kort om hovudutfordringar	9
1.1. <i>Bakgrunn.....</i>	<i>9</i>
1.1.1. Fakta:	9
1.2. <i>Fire overordna hovudutfordringar</i>	<i>10</i>
1 Tilflytting, rekruttering og inkludering	10
2 Naturbasert kystliv	10
3 Bustadkvaliteter	11
4 Differensiert og nyskapande næringsliv.....	11
2. Kystkommunen.....	13
2.1. <i>Lokalsentra - der kvardagen kan «gå opp»</i>	<i>13</i>
2.2. <i>Sentrumskjernar.....</i>	<i>14</i>
2.3. <i>Fysiske omgjevnadar.....</i>	<i>14</i>
2.4. <i>Næringsliv</i>	<i>14</i>
2.5. <i>Strandsone</i>	<i>15</i>
2.6. <i>Bustadpolitikk</i>	<i>15</i>
2.7. <i>Landbruk</i>	<i>16</i>
2.8. <i>Marine næringar –fiske og akvakultur.....</i>	<i>16</i>
2.9. <i>Kultur.....</i>	<i>17</i>
2.10. <i>Kulturmiljø og kulturminne</i>	<i>17</i>
2.11. <i>Friluftsområde.....</i>	<i>18</i>
2.12. <i>Reiseliv</i>	<i>18</i>
3. Klima – det me leve av	22
3.1. <i>Klimaplan, rekneskap og budsjett.....</i>	<i>22</i>

3.2. Utsleppsmål	22
3.3. Utslepp – energibruk.....	23
3.4. Utslepp – arealforvaltning	23
3.5. Utslepp – innkjøp og arealforvaltning	23
3.6. Låg klimarisiko	23
3.7. Klimatilpassing.....	23
4. Rusta for livet	25
4.1. Livsmeistring og det aldersvenlege samfunnet.....	25
4.2. Kompetanseområde.....	25
4.3. Stadkjensle og identitet	25
4.4. MOT	26
4.5. Sosiale møteplassar med fysisk aktivitet	26
4.6. Opplæring	26
4.7. Helse- og sosialpolitiske målsettingar.....	26
4.8. Nye løysingar	27
5. Sosialt og inkluderande	29
5.1. Sosial berekraft	29
5.2. Frivillig innsats	29
5.3. Idrett og turløyper.....	30
5.4. Bibliotek	30
5.5. Berekraftig og trygg mobilitet	30
5.6. Bustadsosialt arbeid – «Alle skal kunne bu trygt og godt».....	31
5.7. Kyrkje og trusliv.....	31
5.8. Samfunnstryggleik	32
6. Demokratiutvikling	34
6.1. Kommunestyret og dei folkevalde	34
6.2. Grendautvala	34
6.3. Ungdomsrådet og barns interesser.....	35
6.4. Gode og effektive planprosessar.....	35
6.5. Råd og organisasjonar	35
6.6. Forsking og utvikling (FoU)	35
6.7. Tilskot, EØS/EU-midlar, Vest-Norsk Brüsselkontor	36
6.8. Kommunen som arbeidsgjevar	36
6.9. Prinsipp om eigarskap.....	36

7. Arealstrategisk oppfølging	38
7.1. Finnås.....	38
7.2. Langevåg.....	39
7.3. Moster, Mosterhamn.....	40
7.4. Moster.....	41
7.5. Rubbestadneset	42
7.6. Svortland.....	43

Alle foto: Bømlo kommune

Forord

Ei framtid med moglegheiter

Ordførar Odd Harald Hovland

Kommuneplanen skal stake ut vegen vidare for Bømlo kommune.

Plandokumentet er viktig og har store verknader, og då er prosessen fram til ferdig plan viktig. Difor er det lagt stor vekt på involvering og forankring i arbeidet. Kommuneplanen vert laga for ei tid der endringar lokalt, nasjonalt og internasjonalt etter alt sannsyn vert store, men kor moglegheitene for Bømlo også er det.

Me kjenner ikkje framtida fullt ut, men i ei omskifteleg verd er det viktig å ha langsiktige mål.

Den komande kommuneplanen skal danne grunnlaget for all annan planlegging i kommunen. Ikkje minst skal den peike retning slik at me møter dei store utfordringane som berekraft og klima på ansvarleg vis.

Det er difor viktig å understreke at planen er noko meir enn eit enkeltstående dokument. Den skal vere grunnlaget for mange og viktige politiske prosessar i lokalsamfunnet Bømlo.

Planen skal legge føringar for utvikling, fornying og justering i styringa og organiseringa av kommunen vår. Me vil også i framtida ha eit sterkt næringsliv med eit mangfald av arbeidsplassar, attraktive bumiljø og eit godt offentleg tenestetilbod.

Bømlo er ein kommune med moglegheiter. Me ligg sentralt på vestlandet i ein region med eit sterkt og variert næringsliv. Me har framleis vakker og variert natur som gjer stor valfridom når det gjeld korleis me vil nytte fritida vår. Me har trygge og gode bu- og oppvekstvilkår.

Det er opp til oss sjølv om me greier å utnytte desse kvalitetane.

Eit godt lokalsamfunn er summen av alle som bur der.

Praktisk – om dokumentet, fristar, handsaming

Dette er høyringsutkastet til den #Bømlo2049, nye kommuneplanen sin samfunnsdel, KPS.

I kommunen sin planstrategi har det blitt vedteke at gjeldande kommuneplan sin samfunnsdel frå 2013, skulle bli rullert.

Fleire tema frå gjeldande samfunnsdel er fortsatt aktuelle, men det har vore behov for ei vesentleg «opprusting» av KPS, mellom anna med omsyn på forankring i lokalsamfunnet, og for å ha eit anvendelig plandokument.

KPS legg også grunnlag for kommunen si arealforvaltning og er førande for KPA (med planskildding, kart, føresegn) som skal bli rullert i etterkant. KPS legg og grunnlaget for framtidige kommunedelplanar for tema, verksemder, temaplanar, strategiar og/eller områdeplanar.

Arbeidet til no

Planprogram for ny samfunnsdel blei godkjent mars 2018. Etter det starta ein medverknads- og informasjonsprosess. Ein har hatt folkemøte og motteke innspel frå samtlege grendautval. Kommunen har prøvd ut nye medverknadsmetodar opp mot barn og unge og fått noko over tjue innspel frå eit ope elektronisk skjema. I tillegg har kommunen hatt informasjonsmøte, konkurranse i samarbeid med BømloNytt, utarbeidd informasjonsmateriell og hatt stands, blitt invitert til, samarbeid med og stilt opp med frivillige og ulike frivillige organisasjonar og lag samt nytta sosiale media.

Dei folkevalde har fått førebunde saker i form av oppdatert oversynsdokument og fagnotat med nokre viktige overordna tema. I løpet av året har det også blitt laga tre mogleghetsstudier for respektive Svortland sentrum, Mosterhamn og Langevåg.

Alle desse innspela og dokumenta har ligge til grunn for arbeidet med høyringsutkastet som no ligg føre.

Foran i kvart kapittel står det også kva planprogramtema som dette baserer seg på.

Merknadar, innspel

Alle kan komme med merknadar og innspel til dette høyringsutkastet innan ein annonsert frist. Alle merknadar blir vurdert administrativt av arbeidsgruppa kor vidt dei er aktuelle å ta til etterretning for samfunnsdelen. Styringsgruppa vil halde fram med å leie arbeidet.

Kommunen vil halde informasjonsmøte når planen blir lagt ut på høyring og elles vere disponible og behjelpelege med informasjon. I løpet av høyringsperioden vil det vere aktuelt for kommunen å halde dialogmøte om enkelte tema, i henhold til planprogrammet.

KPS skal vere eit overordna dokument, som merknadane og innspela bør reflektere. Merknadar til konkrete tomter og byggesaker er altså ikkje aktuelt til dette dokumentet.

Ein endeleg samfunnsdel skal etter planen bli politiske handsama juni 2019.

Visjonsarbeid

I høyringsperioden vil me saman med ungdomsrådet jobbe med visjonsarbeidet, fram mot endeleg samfunnsdel.

Samfunnet i dag er ikkje slik det var før, og i 2049 kjem det ikkje til å være slik det er no.

Men kven er det som fører samfunnet i rett retning? Kan vesle Bømlo, ein liten prikk på verdskartet, gå fram som eit eksempel på eit moderne samfunn? Eg trur, og håpar at me kan klare dette.

Bømlo må våge å tenkje nytt, stort og først.

Bømlo må våge å ta det store steget ut i framtida. Klarer me det, då trur eg me vil være ei øy full av liv og kultur der folk i alle aldrar trivest.

Eg er i alle fall stolt av å kunne kalle Bømlo min heim.

*Aurora Lodden, utdrag frå vinnartekst, konkurranse «#Bømlo2049»
Bømlo-Nytt / Bømlo Kommune, sommar 2018*

Kommuneplanen – den viktigaste planen

Kommuneplanen er eit overordna og langsiktig styringsdokument. Difor kan me gjerne tenke både 10, 20 og 30 år fram i tid. Denne kommuneplanen skal leggje til rette for ønska samfunnsutvikling, arealforvaltning og tenesteproduksjon frå mot 2049.

Ein kommuneplanen skal etter plan- og bygningslova (PBL kap. 11) bestå av ein **samfunnsdel (KPS)** med handlingsdel og ein **arealdel (KPA)**.

I følge lova skal KPS (PBL §11-2)« ... ta stilling til langsiktige utfordringar, mål og strategiar for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon ... Kommuneplanens samfunnsdel skal være grunnlag for sektorenes planer og virksomhet i kommunen».

Grunnleggjande prinsipp

All planlegging i Bømlo skal basere seg på nokre grunnleggjande prinsipp.

Berekraftig kommune og klima

Berekraft handlar om at me skal leve og utvikle oss samstundes med at me gjer neste generasjon minst like gode moglegheiter for det same. Plan- og bygningslova har og som føremål å fremje berekraftig utvikling. Difor skal alle me i Bømlo vere med på å beskytte natur, samfunn og landskap, og samstundes sørge for at lokalsamfunnet har noko å leve av.

Bømlo skal vere med på å oppfylle internasjonale og nasjonale berekraftmål. Difor legg me FN sine berekraftmål (sjå figur) til grunn for kommuneplanarbeidet. Dette inkluderer også klimamål. Fram mot 2049 skal Bømlo kutte sine klimagassutslepp med 90%.

Klimaarbeidet skal vere integrert i alle kommunen sine rutinar og system. Ein skal ikkje vere avhengig einskilde «eldsjeler». Kommunestyret har vedteke at klimaplanen skal bli implementert i ny kommuneplan.

FNs BÆREKRAFTSMÅL

Fig.: FN-sambandet, www.fn.no

Bømlo legg vidare til grunn tre prinsipp som skal styre planlegginga:

- All planlegging skal vere berekraftig med omsyn på klima, sosialt liv og økonomi (KSØ)
- All planlegging skal vere helsefremjande
- All planlegging skal leggje «føre var»-prinsippet til grunn

Dette inneberer mellom anna at me skal vere med på overgangen til lågutsleppssamfunnet og ein sirkulær økonomi. Innbygarane skal bli inkluderte. Me skal fremje likestilling, førebyggje negative, sosiale forskjellar og alle skal oppleve tryggleik og trivsel. Innovasjon og nyskaping skal bli fremja i både offentleg og privat sektor.

Helsefremjing i all planlegging inneber at materielle og sosiale kvalitetar har positiv påverknad på helsa. Folkehelselova ligg til grunn.

Der me manglar kunnskap eller har stor usikkerheit, skal me handle etter «føre var»-prinsippet.

I løpet av dei neste tiåra vil det nok komme fleire faktorar for kva eit samfunn blir målt på. I dag er dei viktigaste faktorane befolknings- og økonomisk vekst, men opplevd tryggleik og sosial tilstand blir på globalt nivå diskutert som mål. På Bømlo skal me førebu oss og ta omsyn til desse faktorane i planlegging allereie i dag.

1. Her er me i dag – kort om hovudutfordringar

Bømlo kommune skal ikkje berre vere ein tenesteleverandør, men vere ein samfunnsaktør. Me skal vere ein kommune som er kjent for å ta sitt samfunnsansvar.

1.1. Bakgrunn

I øykommunen Bømlo er du aldri langt frå sjøen. Flateinnhaldet i kommunen er 247 km² og innbyggjartalet er snart 12 000. Kommunen sitt handels- og kommunikasjonscenter ligg på Svortland. Elles er busetnaden spreidd, med fem lokalsenter.

Det maritime miljøet pregar næringslivet. Sjøen er også ein viktig faktor for reiselivsnæringa, der skjærgarden lokkar med holmar og øyar, lune vikar og kanalar. På Bømlo finn ein vekslende natur, frå det karrige landskapet ytst mot havet, til meir frodige område.

1.1.1. Fakta:

- 10 skular med om lag 1750 elevar
- 2 fylkeskommunale vidaregåande skular, Bømlo vidaregåande skule og Rubbestadnes vidaregåande skule / Maritime fagskule
- 1 folkehøgskule(Bømlo Folkehøgskule)
- 8 barnehagar med full barnehagedekning
- 100 institusjonsplassar
- 150 kommunale bueiningar (omsorg, flyktningar, PU og andre)
- Over 700 bedrifter, eit høgt teknologisk miljø, mekanisk industri, rederiverksemd, havbruksnæring, reiselivs-, handels- og servicenæringar

Bømlo har hatt ei netto folkevekst kvart år sidan 2006. Auken i folketalet har i hovudsak skuldast ei netto innflytting til kommunen frå utlandet, i stor grad i form av arbeidsinnvandring. Hovudtrenden i dag er at dei unge trekker mot sentrale strøk, mens dei eldre blir buande i heimkommunen.

Basert på oversynsdokumentet, nasjonale bakgrunnsdata og lokal statistikk, er det viktigaste å førebyggje framover: for tidleg død av ikkje-smittsame sjukdomar (livsstilrelatert); psykiske lidningar; muskel og skjelettplager.

På Bømlo har vegutbetringar gjennom Bømlopakken betra forholda og trafikktryggleiken for alle fleire stader, men det er fortsatt utbetringar som må på plass.

- Sjå også «OPPDATERT OVERSYNSDOKUMENT- bakgrunnsdata til kommuneplanen sin samfunnsdel (KPS), «FAGNOTAT – Arbeidet med kommuneplanen sin samfunnsdel (KPS), KDP Oppvekst og oppdatert oversynsdokument» og «FAGNOTAT – Attraktiv kommune og lokalsenterutvikling»

1.2. Fire overordna hovudutfordringar

Utanom klima, så er dette utfordringar som alle skal vere med på å løyse. Til dømes kan klimautslepp bli redusert gjennom godt planlagt skulestruktur. Helseutgifter kan bli reduserte gjennom ein god kulturpolitikk og gode næringsvaner. Kriminalitet kan førebyggjast og tryggleik bli styrka, gjennom å skape meir sosialt liv på gatenivå og med gode tur- og snøggveggar.

1 Tilflytting, rekruttering og inkludering

Me må ha ei god auke av innbyggjarar med relevant kompetanse, i arbeidsfør alder, framover. Tilflytting og inkludering er to sider av same sak og blir eit svært viktig strategisk tema for kommunen. Framover skal me gjere kommunen meir attraktiv for unge i etablerarfasen. Det er nødvendig mellom anna med tanke på at talet på eldre kjem til å auka monaleg dei neste tiåra.

Me veit at det er fleire menn enn kvinner som blir buande på Bømlo. Dette «kjønnsgapet» vil me redusere. Me vil ha serskilt fokus på å få unge jenter og kvinner til Bømlo. Me skal bryte dei tradisjonelle kjønnsrollene i arbeidslivet og ha ei strategisk satsing på å auke delen av yrkesaktive kvinner i kommunen, både i offentleg og privat sektor.

Dagens fødselstal er ikkje høge nok på lang sikt. Me må ha netto fleire tilflyttarar enn dei som blir født her. Me ønsker oss internasjonal arbeidskraft, også frå land utanfor EU/EØS. At alle skal bli raskt og godt inkludert i lokalsamfunnet må bli ein vesentleg del av tilflyttarstrategien vår.

2 Naturbasert kystliv

Vårt unike fortrinn er kystlandskapet *i kombinasjon med* kultur- og industrihistoria.

I medverknadsfasen har det komme fram eit sterkt ønske om å sikre ålmenta betre tilgang til, og betre bruk av, kysten sine kvalitetar. Kystsona vår skal nyttast i balanse mellom bruk og vern av areal- og naturressursar og medverka til ei berekraftig samfunns- og næringsutvikling til beste for innbyggjarane og miljøet.

Ei berekraftig foredling og meir rettferdig forvaltning av kyst- og strandsona blir sentralt i kommuneplanlegginga framover. Me skal ikkje stogge utbygginga. Me ønskjer snarare at Bømlo skal trekke seg lenger ned mot sjøen, men utviklinga og utbygginga må skje i mykje meir føreseielege og strategisk ordna former enn i dag.

Bømlo skal vere ein grøn kommune kor alle skal ha rik tilgang på både blå og grønne områder. For å sikre dette til for alle og få ei balansert utvikling av kommunen blir lokalsentra strategiske utviklingsområde. Det er lokalsentra det er beste moglegheiter for å fremje kystlivet når me skal utvikle bustadområde, tilføre sentrums kvalitetar, tenester og arbeidsplassar. Difor må me samordne bustad-, areal- transportpolitikken.

Naturen kan senke stressnivå, auke kreativiteten på arbeidsplassen, betre motorikk og konsentrasjon hos barnehagebarn og forbetre helsenivå, både i og utanfor institusjonar. Me skal i det daglege ta i bruk dei kvalitetane kystnaturen og kystkulturen gjer oss, anten det gjeld kulturliv, opplæring, sjøretta næringsliv, arkitektur, bustadkvaliteter eller helsearbeid, skal me bruke og foredle dette. Ei naturbasert liv ved kysten er vårt grunnlag for ein god oppvekst, identitet og livsmeistring. Kulturarven vår skal bli nytta aktivt inn i kvardagen vår. Til dømes må ikkje kulturminne og friluftsområde bli betrakta som noko som er utskilt frå bustad- og næringsplanlegging, men skal bli integrerte delar av framtidig utvikling.

Dette kan gje verdiskaping med ringverknadar ut over kommunen sine grenser.

Med stadig fleire eldre, blir kystbasert (friluft-) liv eit viktig element i å halde folk friske. Dette skal få ei brei plass i den kommunale planlegginga.

Bømlo har delteke i det nasjonale prosjektet «Helsefremjande nærmiljø». Slike prosjekt skal me halde fram med å delta i for å nyte prinsippa og erfaringar i det vidare utviklinga av Bømlo

3 Bustadkvaliteter

Både klimamål og folkehelseutfordringar kan bli løyst med ein god bustadstrategi.

Det er mange einebustader på Bømlo, samstundes som det tar tid å få seld bustader utanfor kommunesenteret. Attraktive bustadområde handlar ikkje berre om tilstrekkeleg areal. Områder som blir regulert til bustader må vere attraktive med omsyn på ei rekke faktorar som nærleik, tryggleik, utforming, materielle og sosiale kvalitetar. Fleire bustader ved sjøen har gått igjen som eit sterkt ønskje i frå grendautvala i medverknadsfasen. Difor skal me få fleire til å bu i kort avstand til sjøen og grønstruktur. Dette må gjerne vere kombinert med næringsverksemd som kan sameinast med bustader og bustadområde. Samstundes er det viktig å ta vare på strandsonekvalitetane for ålmenta.

Å utvikle gode bustadområde krev ei rekkje tverrsektorielle grep.

4 Differensiert og nyskapande næringsliv

Også i framtida skal me ha fleire bein å stå på. Å vidareforedle «gründeranden» skal me halde fram med. Tilflytting blir viktige, men me skal samstundes aktivt bevisstgjere våre eigne ungdommar i 13-18-års alderen kva moglegheiter me har i Bømlo, både med tanke på yrkesutdanning og høgare utdanning. Marin og maritime næringar vil fortsatt stå sterkt mens kulturbasert næringsliv har eit stort potensiale.

Bømlo skal difor ha eit nært samarbeid med både næringsliv og FoU-miljøa i regionen. Vidare skal Bømlo bli kjent for sosiale og gode næringstilhøve, som mellom anna inneber nærleik til friluftsområde og barnehagar. Dette må danne grunnlag for eit fortsatt differensiert, berekraftig og nyskapande næringsliv dei neste 30 åra.

1 HOVUDUTFORDRINGAR		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi
Berekraftig planlegging	Dei grunnleggjande prinsippa og FN sine berekraftmål skal bli lagt til grunn i alle planane i Bømlo	Følgje opp med berekraftig arealforvaltning i alle planar som KPA, kommunedelplanar, strategiar, osb.
Bømlo skal vere ein kommune som ein ønskjer å flytte til og ha netto befolkningsvekst dei neste 30 åra	Satse på å kvalitetar som gjer oss attraktive for alle unge som vil etablere seg.	Satse på og utvikle kommunen på ungdom og dei unge sine omsyn. Sikre gode og attraktive areal til bustader, næring
	Minske kjønnsgapet; få fleire kvinner til Bømlo i samarbeid med næringlivet	
	Attraktive kommune – og lokalsentra.	

1 HOVUDUTFORDRINGAR		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi
	Riktige og varierte bustader på rett plass. Planlegge for sosial berekraft og inkludering.	og kultur (inkludert grønt-areal) i planar. Presisere krav i til bustadkvaliteter og fortetting i overordna føresegner.
Kunne leve eit naturbasert kystliv. Få lokalsamfunnet ned mot sjøen.	Satse på sjønære bustad-, næring- og friluftsområde. Integrere kulturminne og friluftområde i bustad- og næringsplanlegging	KPA, KDP-ar.
Halde fram med å ha eit differensiert og nyskapande næringsliv	Dyrke «gründeranden». Styrke kompetansemiljøa våre, samarbeide med FoU. Gjere oss attraktive med omsyn på sosiale kvalitetar som tilgang til barnehage, friluftområde osb.	Gode næringsareal kombinert med god tilgang til bustad, service, tenester, grøntområde lokalsamfunnet sine kvalitetar i KPA.

2. Kystkommunen

Tema frå planstrategi: Langsiktig arealbruk og framtidretta bustadbygging, næringsliv og sysselsetting, miljø, naturmangfald, friluftsliv og klima

Det at me er ein kystkommune skal me få fram og bruke på ulike måtar, i alle samanheng. På Bømlo, i lokalsentra, har me dei beste kvalitetane ein kystkommunekan ha, til dømes: befolkning frå ulike delar av verda, verdsleiande maritimt og marint næringsliv, fiskerinæring, lune hamner og idylliske kystgrender, kulturliv av nasjonal interesse og ei veldig lang historie som er unik i europeisk samanheng. Lokalsentra og grendene omkring har altså ulike fysiske, historiske og sosiale kvalitetar. Desse utfyller kvarandre og SUMMEN av desse gjer oss til Bømlo og bømlingar. Det er saman, ikkje kvar for seg, at dei ulike lokalsentra og grendene, er med på å gjere kvarandre, og dermed heile Bømlo, gode.

Tradisjonelt har Bømlo hatt mykje spreidd busetting. Dette har tradisjonelt vore knytt til landbruk, men dette sysselsett mange færre i dag enn for nokre tiår sidan. Areal er ein knapp ressurs og eit dyrebart fellesgode som kommunen skal forvalte til det beste for alle. FOR spreidd busetting har ein kostnad for fellesskapet si pengekasse i form av infrastruktur og transportbehov. Samstundes er det økonomisk og sosialt gunstig å ha utvikling i heile kommunen. Utvikling er ikkje einstyddande med utbygging, men betyr òg å bevare og foredle, til dømes viktige naturområde eller kulturlandskap.

God infrastrukturplanlegging og inkludering krev både prioritering, langsiktig planlegging og oppfølging. Å prioritere ein berekraftig infrastrukturbygging forpliktar. Til gjengjeld kan ein utvikle ein *føreseieleg* kommune, også med tanke på ein føreseieleg og berekraftig økonomi.

Dagens areal, anten det er til landbruk, bustader eller næring, må utnyttast betre framover. Lokalsentra våre må bli utvikla «innanfrå» og ut. Me skal utvikle og byggje der det allereie er god, eksisterande infrastruktur som VVA og trygge vegar. Dette krev at bustad, areal og mobilitet må sjåast i samanheng, både innad i kommunen, mellom lokalsentra og i regionen.

2.1. Lokalsentra - der kvardagen kan «gå opp»

I medverknadsfasen har det vore tydeleg og gjennomgåande ønskje om å satse på lokalsentra. Utanom kommunesenteret vårt, Svortland, har me fem lokalsentra på Bømlo: Rubbestadneset, Moster, Finnås og Langevåg. I tillegg har me det unike øysamfunnet Espevær med sine nærsenterfunksjonar.

Det er ei sams utvikling av lokalsentra som gjer ei balansert og god utvikling av heile kommunen. Det er her Bømlo kan tilby innbyggjarane ein kvardag som går opp: ein kortreist kvardag med berekraftig sosiale kvalitetar, arealbruk og transportløyningar. Lokalsentra skal fremje helse, miljø og livskvalitet som er eit godt grunnlag for næringsliv og tilflyttarar. Det er i og kring lokalsentra ein har moglegheit til å etablere arbeidsplassintensive verksemder, publikumsretta aktivitetar, offentlege og private tenester og opne arenaer for fritids- og kulturaktivitetar.

Kommunesenteret vårt, Svortland, skal bli utvikla heilskapleg med ein definert sentrumskjerne. Dette bør skje gjennom ein eigen ny, områdeplan for sentrum.

Nokre sentrale teneste og verksemder bør alltid liggje i eit kommunesenter, men det finnst også ting som kan bli lokalisert andre stader i kommunen, særleg om ein kan utnytte lokale særpreg ein ikkje finn andre stader. Det kan med ei meir konsentrert satsing på lokalsentra bli meir enkelt å lokalisere tenester for heile kommunen, på ulike plassar.

2.2. Sentrumskjernar

I medverknadsfasen har det vore grei semje om kva som er dei lokale «sentrumskjernane» i dei ulike lokalsentra. Det er ønskeleg å gjere desse meir «koselege», «trygge» og etablere fleire sosiale møteplassar for alle. Difor må me utvikla desse med sine lokale særpreg og konsentrere med sentrumskvaliteter. Det betyr at i sentrumskjernane skal me ha funksjonsblanding, inkludert bustader og blå-grøn struktur. Det er her me skal lokalisere offentleg og privat tenesteyting og nye næringsareal til detaljhandel, kontor og kafé. Her må me utnytte arealet godt og ha høgare utnyttingsgrad enn elles.

Bygg skal ha aktive, opne fasadar i fyrste etasje mot miljøgate eller der andre aktivitetar skjer som til dømes park, leikeareal, plassar, skule, institusjonar eller torg. Det arkitektoniske og utforminga av uteromma skal vere stadstilpassa og framheve lokale, kulturhistoriske verdjar.

Bømlo skal forhalde seg til dei regionale retningslinjene for arealplanar i sentrumsområde, men sidan lokalsentra våre er forskjellige bør me utarbeide lokalt tilpassa retningslinjer også, som konkretiserer kva sentrumskvaliteter bør vere for kvar einskild plass.

Områda omkring må bli knytt saman med dei lokale sentrumskjernane. Bustadområda må bli foredla med omsyn på sosial berekraft. Skulane har viktige sosiale funksjonar og er gode utgangspunkt for vidare utvikling. Alle lokalsentra skal vere tilknytt minst ei universelt utforma turløype.

2.3. Fysiske omgjevnadar

Det er sterk samanheng mellom omgjevnadane og helse. Difor blir er det nødvendig med ein bevisst og strategisk bruk av arkitektur, utforming og design. Universell utforming (UU) er ein del av dette. Her ligg mykje helsegevinstar og dette arbeidet skal bli mykje meir integrert og fremja i planlegginga framover.

Dei tre moglegeheitsstudia for Svortland sentrum, Mosterhamn og Langevåg, peiker på fleire gode moment som må bli tatt med vidare i utviklingsarbeidet og KPA.

Me må utarbeide ulike føringar og/eller strategi/temaplanar for sentrumskvalitetar, fortetting osv.

- Sjå og kap. 7 med arealstrategiske oppfølgingar.

2.4. Næringsliv

Me skal ha eit differensiert næringsliv. Kommunen si rolle blir primært å vere ein samarbeidspartnar og tilretteleggjar og vere utviklingsretta. På Bømlo skal me ha produktiv verksemder, ha anstendige arbeidsplassar, dyrke fram entreprenørskap, kreativitet og innovasjon også hos barn og unge. Me skal leggje til rette for at små og mellomstore bedrifter kan vokse mellom anna ved å sikre funksjonelle næringsareal og bustader.

På Bømlo skal alle ha anstendig arbeid, eller tilpassa aktivitet, deriblant unge og personar med nedsett funksjonsevne. Å få fleire kvinner inn i leiande posisjonar i næringslivet og i mannsdominerte yrke, blir ei viktig strategisk oppgåve for heile lokalsamfunnet.

2.5. Strandsone

Me ønskjer å trekke lokalsamfunnet ned mot sjøen. Ålmenta sin tilgang til sjøen skal vere eit gjennomgåande krav. Å utvikle sjønære areal til bustader og næring vil nokre stader gjere høva for ålmenta betre enn det er i dag. Utbygging i strandsona skal skje i samsvar med statleg planretningsline for strandsoneforvaltning og Regional kystsonesplan for Sunnhordland og Indre Hardanger, med lokale tilpassingar.

Me må få på plass byggjegranser i strandsona for områder som er egna for utbygging. Dette gjeld også for eldre planar (før ny PBL 2008) som ikkje har dette, samstundes med at me må revurdere kva eksisterande områder som kan bli omregulert til anna føremål eller bli vidareutvikla.

Bygging av fritidsbustader skal skje i felt, bort frå strandsona, med eventuelle fellesanlegg til sjø. Attraktive strandområde må sikrast innbyggjarane. Ei viss fortetting i eksisterande område for føremålet kan vera aktuelt.

Me skal vurdere om det behov for ei meir differensiert arealbruk, som dei statlege retningslinene opnar for. Særleg er det opna for interesser knytt til næringsutvikling. Kommunale kaiområde skal bli nytta til ålmenta sitt beste. Desse har historisk vore viktige møteplassar og forutan å vere felles båtfest, kan kaier vere viktige sosiale møteplassar med ulike kulturelle arrangement.

Me må også finne egna næringsareal kor ein kan opparbeidde djupvasskaier.

2.6. Bustadpolitikk

Bustadmassen er dominert av einebustader, kor fleire som ligg til sal er meir enn 20 år og ligg utanfor nyare bustadfelt. Det er ikkje sikkert at desse vil vere attraktive nok, med omsyn på kvalitet og geografisk plassering, for tilflyttarane dei neste åra.

Bustader ligg ute for sal over eit lengre tidsrom no enn for få år sidan. Bømlo vil bli påverka av nasjonale bustadtrendar, og dette er trendar som kan endre seg langsamt.

Om lokalsentra skal fungere som møteplassar for alle generasjonar er det viktig at bustadmassen er attraktive for alle, i ulike livssituasjonar. Difor trengs det krav til kva slags bustader som skal bli utbygd kor. Bebruarane og grendautvala må bli involvert i og kan vere gode drivarar for sosial innovasjon.

Me må ha ein balanse mellom areal som blir lagt ut for bustader og ein realistisk befolkningsutvikling. Ein ubalanse vil vere negativt både for potensielle utbyggjarar, kjøparar og kommunen, med tanke på beredskap og viktige samfunnsstruktur (VVA, skule, veg, o.s.b.). Gjeve strategien om å utnytte eksisterande infrastruktur og utbygd areal best mogleg, må nye bustadfelt vere i knytt til lokalsentra, og at sentrumskjerna er innanfor rekkevidda av sykkel- og gonge.

Fritidsbustader ved sjøen er ønskjeleg men dette må bli meir systematisk handsama og ikkje slik at desse legg unødvendig beslag på attraktiv strandsone eller medfører at enkeltgrender blir «livlause» utanom ferisesongane. Bustadareal langs sjøen må først bli prioritert til fastbuande. Nye fritidsbustader må trekkjast lenger opp på land. Tilgangen til sjøen skal bli sikra gjennom fellesareal, opne for ålmenta.

Desse bustadpolitiske føringane må følgjast opp i arealdelen. Bømlo treng og å utarbeide ein overordna bustadstrategi.

2.7. Landbruk

Landbruksdrifta og levande grender er ein del av historia vår, og me oppretthalde landbruket. Nye formar for drift skal me vere opne for. Matjord er viktig av fleire årsaker, mellom anna beredskap og flaumvern. Jordvernet må stå sterkt og me vil følgje opp ein nasjonale jordvernstrategi. Produktiv matjord må ikkje bli nytta til andre føremål. Me må få eit arealrekneskap som eit viktig kunnskapsgrunnlag. Kommunen kan opne for tilleggsnæring utover reint landbruk på gardsbruka.

2.8. Marine næringar –fiske og akvakultur

Marine næringar som fiske og akvakultur er ein del av den historiske identiteten til Bømlo og er samstundes framtidsretta næringar. Det skal leggjast til rette for at marine og maritime næringar i området kan utvikla seg vidare til å vere løn-same og konkurransedyktige i eit langsiktig perspektiv innanfor rammene av ei berekraftig utvikling.

Høg kompetanse og innovasjon innan marine næringar er eit av våre regionale konkurransefortrinn. Bømlo kommune skal vere med på tiltak som kan styrke kompetanse og innovasjonskraft på lang sikt. Me skal vere frampå når det gjeld marine samarbeidsprosjekt.

God infrastruktur er avgjerande. Bømlo kan vere med på å få ned kostnadsnivået for næringa mellom anna med omsyn på veg- og sjøtransport (framføringstid) og infrastruktur som hamner.

Villfisk er ein fornybar men også ein mobil og noko uføreseieleg ressurs. Mange fiskeartar lev heile livet i kystområda, og nyttar store områder av kysten til gyte-, oppvekst- og beiteområde. I tillegg har me reketrålefelt. Desse er særleg sårbare område som må takast omsyn til i arealplanlegginga gjennom plankart og retningslinjer.

Ny fiskerihamn i Hovlandshagen/Langevåg må bli realisert. Fiskemottak og anlegg i Brandasund og Melingsvågen må bli tekne vare på og nytta i framtida også, med gode land- og sjøareal.

Bømlo har ei viktig akvakulturnæring med lokalitetar i kystsona. Det skal leggjast vekt på kunnskapsbasert planlegging og forvaltning for akvakultur i kystsona. Arealforvaltninga må vere ein balanse mellom desse interessene og resten av lokalsamfunnet sine, som villfisk, naturmangfald, friluftsiinteresser og samfunnsøkonomi.

All næringsverksemd på Bømlo skal vere berekraftig. Dei miljømessige utfordringane med akvakultur ønskjer me å løyse i samarbeid med næringa. Me vil unngå negativ verknad på anadrom villfisk og vandringsrutene. I praksis kan tilgangen på areal bli meir knapp, noko som på kort sikt kan sette grenser for produksjonsvekst. Dersom næringa løyser utfordringane til dømes knytt til lusesituasjonen kan det vere mogleg å auke produksjonen gjennom tilgang på meir areal, utviding av eksisterande lokalitetar, samt endring i produksjonsmetode/teknologi. Då kan Bømlo vere med på å ta del i den nasjonale veksten som er ønskjeleg for næringa.

Me skal følgje føringane i Regional kystzoneplan for Sunnhordland og ytre Hardanger, med lokale tilpassingar, avklaringar og prioriteringar.

2.9. Kultur

Lokalkulturen vår er eit samfunnspremiss for Bømlo og har nasjonal og internasjonal interesse. Kultur er ein viktig hjørnestein i oppveksten og skal vere gjennomgåande i kommunen sine teneste til dømes innan skule og helsearbeid.

Bømlo har kulturskule, kulturhus og fleire kulturaktørar i kommunen som saman sørgjer for både breidde- satsing og spissa kompetanse. Barn skal møte både amatør- og profesjonell kultur.

Aktiviteteane tilknytt Moster Amfi og Bømlo Teater er unike og er med på å gjere oss attraktive for omverda.

Dette er døme på kor lokalkultur har eit stort potensiale med tanke på næring og arbeidsplassar. Bømlo skal leggje til rette for fleire profesjonelle kulturaktørar og arbeidsplassar.

Med Moster 2024 markerer me norgeshistorie. I 2024 er det tusen år sidan Olav Haraldson og biskop Grimkjell her på Bømlo presenterte Kristenretten, på Mostratinget. Kristenretten var det nye juridiske systemet som samfunnet skulle styrast etter, og som avløyste dei norrøne lovene som inntil då hadde vore gjeldande. Moster2024 skal det bli satsa stort på som ei nasjonal markering.

«Geopark Sunnhordland» som har fått nasjonal status, er døme på kulturverksemd som blir viktig å satse sterkt på. Dette skal komme innbyggjarane til gode ved å vera ein ressurs i småskala næringsutvikling, i undervisning og lokal identitetsbygging.

2.10. Kulturmiljø og kulturminne

Kulturmiljø¹ og kulturminna fortel oss kven me er, og er fundamentale byggjeklossar med tanke på identitet og stadtilhøyrse. Kulturminna våre er ikkje berre materielle gjenstandar på utstilling men og immaterielle kvalitetar som me kan oppleve og vere stolte av i kvardagen.

Data til ein kulturminneplan ligg i hovudsak klart. Det står att å ferdigstille sjølve planen, noko som bør gjerast før endeleg handsaming av KPA.

Me har ei rekkje verdifulle kulturområde som har stort potensiale. Det gjeld gullgruvehistoria på Lykling og kalkindustrien på Moster. Fleire tusen års utvinnings- og eksporthistorie frå «Sokkamyra» på Langevåg med Hespriholmen er verdig ein UNESCO-verdsarvstatus, som me skal arbeide for å få.

I samarbeid med næringsliv og frivillige skal Bømlo sine kulturminne bli opplevd, nytta og formidla til fellesskapet sitt beste. Det historiske skal vere synleg i det moderne og funksjonelle. Me få fleire kulturhistoriske løyper.

Bømlo skal vere aktive med tanke på å samarbeide med andre mynde og å søkje og sikre seg stønadsmidlar til kulturminnearbeid. Kulturvern skjer best gjennom bruk. Verneverdige bygg ligg ofte i strandsone og bør kunne nyttast til næringsaktivitet. Verneverdige sjøbruksmiljø bør leggjast inn i ny arealdel med omsynssone «bevaring kulturmiljø»

- sjå også kulturelaterte tema i del 5 Sosialt og inkluderande

¹ «Eit kulturmiljø er eit område der kulturminne inngår som del av ein større heilskap eller samanheng», Riksantikvaren

2.11. Friluftsområde

Me har fleire områder som er viktige friluftsområde, til lands og til vanns. Til dømes er det i områda kring Siggjo, Espevær og øyane aust og vest på nordre Bømlo, området Sagvatnet, Tjongspollen og Bergesfjellet og fleire holmar, verna. Sikring av ubygde holmar, øyar og skjær må for ålmenta må halde fram. I tillegg til fleire område med såkalla «viktige naturtyper».

Me må starte arbeidet med å registrere viktige friluftsområde og ta vare på samanhengande grøntstruktur i og nær lokalsentra. Større grøntområde som ikkje er ubyggd må bli teke vare på, og difor bør me etablere ei «Markagrense», kor naturkvalitetar og områdetets verdi for friluftsliv, biologisk mangfald, kulturminne, landbruk og drikkevatt blir bevart.

Ingen skal bu meir enn maksimalt 500 meter unna nærturområde.

2.12. Reiseliv

Reiseliv er Noregs tredje største eksportnæring og er blant næringane som veks raskast i verda, og Bømlo har eit stort potensiale her.

Dei som besøker Bømlo skal kunne få både heilskaplege og mindre opplevingar av og innblikk i lokal historie og kultur osb. Bømlo har eit stort potensial i å kunne tilby turistar naturbaserte opplevingar. Som berekraftig reisemål skal ein vere med på å sikre den historiske og kulturelle arven, samstundes med at ein står opp om lokalsamfunnet og naturen. Bømlo skal satse på eit sterkt, berekraftig reiseliv framover. Det inneber og at reiselivssatsinga skal vere med å skape arbeidsplassar. For å få til dette må Bømlo samarbeide godt med både offentlege og private aktørar.

For å ha sosialt berekraftige nærmiljø er det viktig at reiselivet genererer heilårsaktivitetar, slik at me ikkje blir ein ikkje «vinterlukka» reisedestinasjon.

Det er behov for fleire hotellovernatningsplassar og konferansefasilitetar. Overnatningsmoglegheiter som til dømes «Kysthytte» i regi av Hordaland turlag er også ønskeleg. Dette må me sikre areal til. Andre private overnattingstilbod vil antakeleg også vekse framover, og for kommunen blir det viktig å handsame desse som næring på like vilkår.

2 KYSTKOMMUNEN		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Utvikle heile kommunen gjennom å satse på attraktive lokalsenter. Bømlo skal vere sett saman av lokalsentra, og områda omkring, sine unike kvalitetar. Lokalsentra skal vere generasjonsvenlege og	Definere lokalsentra og utvikle desse gjennom helsefremjande planlegging og tilføre sentrumskvalitetar slik at bømlingane kan dekke storparten av sine daglege gjeremål her. Utvikle sentrumskjernane i lokalsentra, til å bli trivelege, sosiale plasser, med høg kvalitet på tenester, uterom, gode handels- høve osb.	Følgje opp i KPA. Gjennomgang og revurdering av eldre planar. Utarbeide føringar eller strategi/temaplan for: <ul style="list-style-type: none"> • sentrumskvalitetar og fortetting • sosiale og materielle kvalitetar

2 KYSTKOMMUNEN		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
<p>vere trivelege stader å vekse opp.</p> <p>Lokalsentra skal fremje særegne kvalitetar og lokale kulturminne</p>	<p>Heilskapleg planlegging av kommunesenteret Svortland</p> <p>Dei fysiske omgjevnadane skal fremje trivsel og helse.</p> <p>Fortette med omsyn på sosial berekraft.</p> <p>Kulturminneplan</p>	<ul style="list-style-type: none"> arkitektur, universell utforming, design <p>Eigen områdeplan for Svortland.</p> <p>Eigne kommunedelplanar for lokalsentra etter behov.</p>
<p>Binde saman eksisterande bustadområde kring lokalsentra.</p>	<p>Sikre trygge korridorar for gang- og sykkelveggar, «snøggveggar»</p> <p>Heilskapleg utvikling av lokalsentra.</p> <p>Nye bustadfelt i sykkel/gongavstand til sentrum av lokalsentra.</p> <p>Konkretisere framlegg frå mogleighetsstudiar.</p>	<p>KPA. Trafikksikringsplan. KDP for lokalsentra.</p>
<p>Utvikle potensialet for fleire kulturarbeidsplassar.</p> <p>Satse strategisk på kulturbasert næringsliv med omsyn på reiseliv.</p>	<p>Vidareutvikle det unike kulturlivet. Syne nasjonal og regional betydning av det.</p> <p>Større markering av Moster2024</p> <p>UNESCO-status Sökkamyra/Hespriholmen</p> <p>Vere med på å fremje innovasjon og grüning i all næringsverksemd og tenester, offentleg som privat.</p> <p>Følgje opp dette tverrsektorielt: samkøyre tiltak i oppvekst-, opplæring-, kultur- og næringsplanlegging.</p>	<p>Sikre gode areal til slik næringsverksemd.</p> <p>Sørge for å ha areal/lokale til gründerarbeid, innovasjon og profesjonelle kulturarbeidarar.</p> <p>Verne områder som Sökkamyra og Hespriholmen</p>
<p>Utjamne kjønnsforskjellane i val av yrke.</p> <p>Få fleire kvinner i leiande posisjonar.</p>	<p>Støtte næringslivet i deira arbeid med å rekruttere kvinner til mannsdominerte yrke, og menn til kvinnedominerte yrke</p>	
<p>Satse på sjønære bustad-, næring- og friluftsområde.</p>	<p>Bustad- og næringsutvikling ved sjøen. Gjennomgåande sørgje for nær tilgjenge til blågrøne område. Alle skal ha nærtur-område i maksimalt 500 meters avstand.</p>	<p>Sikre alle desse tiltaka i arealplanar og føresegner.</p>

2 KYSTKOMMUNEN		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
	<p>Prioritere tilgjengeleg og funksjonell strandsone for ålmenta.</p> <p>Kommunale kaier skal bli utvikla til ålmenta sitt beste.</p> <p>Båtplassar til alle. Fleire fellesanlegg.</p> <p>Oversyn over alle brygger, anlegg, strender, friområde som er tilgjengelege for ålmenta</p>	Sikre byggegrense mot sjø.
Større satsing på berekraftig reiseliv	<p>Promotere og utvikle Bømlo som berekraftig destinasjon gjennom Samarbeidsrådet for Sunnhordland/Visit Sunnhordland</p> <p>Krav om berekraft i alle ledd.</p> <p>Få fleire overnattingsmoglegheiter</p> <p>Ha eit «heilårsaktivt» reiseliv</p>	Ha egna områder til næringsføremål/reiseliv i strandsona.
Nyskapande reiseliv	<p>Delta og vere med på å operasjonalisere framlegg i workshops o.l.</p> <p>Arbeid og aktivitet for alle</p> <p>Barn og ungdom skal tidleg oppmodast til å skape arbeidsplassar og sjå moglegheitar på Bømlo.</p>	Sikre areal med omsyn til andre kvalitetar.
<p>Fortsatt ha marin næring – havbruk</p> <p>Levande fiskerier</p>	<p>Berekraftig vekst.</p> <p>Få unge til å satse i både marin og maritim sektor</p>	<p>Gode hamner, og kaianlegg.</p> <p>Egna sjøareal.</p> <p>Følgje opp regional kystsonesplan med lokale tilpassingar.</p>
Ha eit produktiv landbruk.	<p>Sikre grønt- og landbruksområde mot vidare utbygging.</p> <p>Støtte innovasjon og nye driftsformer.</p> <p>Forhindre at landbruksområde/matjord blir omdisponert og nedbygd, gjennom å utnytte eksisterande utbygd areal betre.</p>	<p>KPA</p> <p>Etablere eit arealrekneskap</p>

2 KYSTKOMMUNEN		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Bevare gjenverande matjord og handheve jordvernet.	Egna areal for massedeponi	
Ha tilgang til gode friluftsområde.	Bevare viktige områder. Bruke allereie utbygd areal betre. Etablere ei «markjagrense»	KPA

- sjå også målmatrixe i del 5 Sosialt og inkluderande

3. Klima – det me leve av

Planprogramtema: Miljø, naturmangfald, friluftsliv og klima.

Kortreist og berekraftig skal vere stikkord for utviklinga.

Bømlo kommune skal ha ambisiøse klimamål med fokus på «feie for eiga dør», altså på kva me kan gjere lokalt. Bømlo skal definitivt vere med på laget som skal oppfylle internasjonale og nasjonale klimamål. Me skal alle, kommune som den einskilde bømling, ta klimaomsyn, spesielt innan energiforsyning og areal- og transport.

Klimaarbeidet skal ikkje bestå av ei rekkje einskilde tiltak, men bli institusjonalisert i alle ledd i kommunen si verksemd. Bømlo skal leggje til rette for at alle kan bidra i klima- og miljøarbeid. Bømlo kommune skal samarbeide og medverke til ei grønn omstilling av det lokale næringslivet.

3.1. Klimaplan, rekneskap og budsjett

Gjeldande klimaplan er utdatert. Kommunestyret har gjort vedtak om at klimaplanen skal bli implementert i ny kommuneplan. Det er viktig å understreke at mange av klimamåla blir nådd i andre planar og strategiar, som til dømes føresegna til arealdelen og reguleringsplanar, innkjøpsreglement og kommunedelplanar. Eit viktig verktøy for å vite om me når klimamåla for dei ulike sektorane, blir å få på plass eit klimabudsjett- og rekneskap.

3.2. Utsleppsmål

Vegtransport og jordbruk står for den største andelen av utslepp i Bømlo². I tillegg kjem utslepp frå sjøfart men talmaterialet inkluderer også skipstrafikk som passerer gjennom skipsleiene, noko kommunen har begrensa moglegheiter til å redusere åleine. Kommunen skal vere med å bidra til at desse sektorane blir utsleppsfrie.

Teknologien går fort framover og ved eit godt samarbeid med næringsliv og forskning, skal Bømlo redusere sine klimagassutslepp med 80% innan 2030. Bygg og anlegg skal bli utsleppsfrie innan 2025.

Bømlo skal vere med på ei nasjonal satsing på å gjere hamneanlegg og elektrisk infrastruktur for maritim sektor, utsleppsfrie innan 2040.

² Tal oppgeve frå Miljødirektoratet/Miljøstatus.no, målt i tonn CO₂-ekvivalentar.Tal frå 2016.

3.3. Utslepp – energibruk

Energi er eit knapt offentleg gode og me skal planleggje slik at behovet blir minst mogleg, og gjerne energipositivt. For å redusere utslepp frå sjøfart må me elektrifisere hamneanlegga.

Det skal vere enkelt for private, både næringsliv og husstandar, som ønskjer å satse på klimavenlege energiløysingar, som til dømes solpanel på hustak.

3.4. Utslepp – arealforvaltning

Mykje av utsleppa kan bli redusert gjennom arealforvaltninga. Å redusere det daglege transportbehovet vil vere eit viktig tiltak for å nå lokale utsleppsmål. I planperioden vil det antakeleg òg blir innført nye, nasjonale betalingsystem for vegbrukarar, med eit sterkt miljøfokus, som vil påverke det lokale trafikkbilete.

Sjå og avsnittet *mobilitet*.

3.5. Utslepp – innkjøp og arealforvaltning

Bømlo skal redusere direkte utslepp som skjer innanfor kommunen sine grenser. Det gjeld frå vegtrafikk, fossil energibruk og innan jordbruk og avfallshandtering. Me skal stille klimakrav i innkjøpsreglement og anbod som blir lyst ut. Alle Bømlo sine verksemder skal bli miljøfyrtårnsertifiserte innan 2023.

Me skal vere med på å utvikling kollektivtransporten, og legge til rette for meir gonge og ikkje-motorisert transport. Det betyr mellom anna effektivisering av lokale transportbehov, meir bruk av tømmer og naturmaterielar i bygg og krav til at nybygg skal vere fossilfrie og energismarte. Vidare skal kommunen gje god informasjon og syne engasjement langs vegen mot lågutsleppssamfunnet.

3.6. Låg klimarisiko

I planperioden kjem krav om klimaprofil og å ha låg klimarisiko til å bli meir gjeldande i heile samfunnet, ikkje minst innan økonomisk sektor. Bank- og finansvesen, potensielle arbeidsgjevarar, investorar og næringslivet generelt, kjem i stadig større grad til å leggje klimarisiko inn i sine vurderingar. Bømlo ønskjer å blant dei mest attraktive kommunane på vestlandet og for å vere det skal me med tanke på klimarisiko, bli ein lågrisikokommune .

Me skal tilpasse oss klimaendringar ved først og fremst å bevare, restaurere eller etablere naturbaserte løysingar.

3.7. Klimatilpassing

Det er i denne planen fokus på utslepp. Når det gjeld klimatilpassing vil dette bli meir konkretisert som ein del av planarbeidet med ROS, beredskap og vann- og avlaup.

For Bømlo sin del er det havnivåstigning, overvatn, stormflo, stormvêr og tørre somrar som kan bli meir krevjande i framtida. Tiltak langs sjøen må ta høgde for auka havnivå. Både eksisterande og nye område må vere rusta for større mengder med overvatn. Alle områder for nybygg og transformasjon samt infrastruktur må vere dimensjonert for kraftig stormvêr og større nedbørmengder. Me skal bruke naturbaserte løysingar.

Både med omsyn til drikkevatt, akvakultur og landbruk må me ha tilstrekkelege reservar med reint vatn for lange tørkeperiodar. Kraftige stormvêr framover kan og føre til at Bømløbrua blir stengt oftare enn før kombinert med innstilte båtruter. Me må med andre ord vere budd på isolasjon i kortare periodar. Her må kvar enkelt privathusstand også vere med som ein del av totalberedskapen.

3 KLIMA – DET ME LEV AV		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Bømlo kommune skal kutte sine klimagassutslepp med 80% innan 2030. Bømlo kommune skal drifte sine tenester utan bruk av fossilbasert energi innan 2025 Utsleppsfri kyst innan 2030	Implementere klimatiltak i sentralt planverk, spesielt innkjøp, anskaffing. Miljøsertifisere all kommunal verksemd Elektrifisere/utsleppsfri transport. Samarbeide med andre mynde om tiltak og pilotprosjekt.	Klimatiltak i KPS, KPA. Få ein handlingsstrategi for klimaarbeidet i kommunen, i kombinasjon med klimabudsjett og klimarekneskap.
Vere ein kommune med låg klimarisiko.	Klimatilpasse infrastruktur. Spesielt med omsyn på høgare havnivå, overvatn, storm og vatnforsyning.	Følgje opp krav om klimatilpassing i planar om samfunnstryggleik, beredskap, ROS-rapport.

4. Rusta for livet

Planprogramtema: oppvekst og opplæring, ei framtidretta helse og omsorgsteneste.

4.1. Livsmeistring og det aldersvenlege samfunnet

På Bømlo skal ein kunne leve heile livet. Me skal vere eit aldersvenleg samfunn. Den gode oppveksten startar med dei tusen første dagane, frå unfanging. Bømlo skal vere ein god plass å vekse opp, med sunne og trygge oppvekstmiljø og gje gode barndomsminne. Å ruste oss for livet vil også bidra til å hindre aukande negative sosioøkonomiske skilnader og fattigdom.

På Bømlo skal me gjere det mellom anna gjennom å oppleve tidleg meistring, god livsstil, fokus på menneskerettar, likestilling, fremje fred- og ikkjevaldskultur, globalt borgarskap og verdsetting av kulturelt mangfald og kulturens bidrag i lokalsamfunnet.

Dei ferdigheitene ein person treng i livet, er i stadig endring. Realitetane i dagens samfunn er at me ikkje veit kva jobbar våre barn og unge veks opp til, fordi teknologiutvikling og automatisering endrar arbeidslivet. For å ruste barna for livet skal ein tidleg oppleve meistring og tilhørslse. Livsmeistring blir sentralt i alt oppvekstarbeid.

4.2. Kompetanseområde

I Bømlo skal me ønskje at ein vekta fire kompetanseområda for at me alle å kunne vere rusta for livet:

- fagspesifikk kompetanse
- kompetanse i å lære
- kompetanse i å kommunisera
- samhandle og delta, samt kompetanse i å utforske og skape

Både innan helse og oppvekst skal kommunen sine teneste arbeide førebyggjande og helsefremjande gjennom gode universelle tiltak, for alle, og tidleg innsats, for førebygging. Me skal ha ein heilskapleg strategi for å møte trongen for desse tenestene i framtida.

Dette blir og lagt til grunn og ytterlegare konkretisert i kommunedelplan, KDP oppvekst.

4.3. Stadkjensle og identitet

Å føle at ein kjem frå ein god stad og kjenner ein lokalidentitet, er godt eit grunnlag for livsmeistring. Alle lokalsentra har unike historiske, kulturelle og naturbaserte kvalitetar som eit fundament for stadkjensle og identitet. Desse kvalitetane skal me bruke i både oppvekst- og helsearbeidet.

4.4. MOT

Til grunn for arbeidet i alle tenestene skal MOT-verdiane liggja. Dei som har vakse opp i Bømlo, skal ha opplevd å vekse opp som trygge og aktive barn og unge med meistringsglede og som vert menneske, som har: Mot til å leva, Mot til å bry seg, Mot til å sei nei.

4.5. Sosiale møteplassar med fysisk aktivitet

Eit gjennomgåande ønskje frå både unge og eldre i løpet av medverknadsfasen, har vore fleire sosiale møteplassar som generer fysisk aktivitet. Det er lite «mangfald» i det organiserte/tilrettelagte tilbodet, kor det er fleire som ikkje finn «sin plass». Å sikre og omdisponere areal til dette vil i seg sjølv vere eit viktig førebyggjande og helsefremjande tiltak.

4.6. Opplæring

Skulen skal ikkje berre gje barn og unge fagleg kunnskap. Barn og unge må også bli førebudd til å ta vare på seg sjølv og kvarande, kunna forstå og handtera og byggje gode relasjonar med menneska rundt seg, samt bli aktive og deltakande medlemmer av samfunnet. Barn og unge skal få tileigne seg den kompetansen som er nødvendig for å fremje ei berekraftig utvikling av Bømlo.

Skulane og barnehagane skal gjere barna våre til aktørar for ei meir berekraftig verd. Berekraft skal gå igjen i all opplæring- og utdanningspolitikk og læreplanar.

På Bømlo skal alle vere sikra lik tilgang til utdanning, deriblant personar med nedsett funksjonsevne, flyktingar og barn i utsette situasjonar. Me må sikre at me fortsatt har vidaregåande opplæringstilbod på Bømlo. Unge skal bli oppmoda om å ta høgare utdanning og kommunen skal utvikle samarbeidet med dei dei høgare utdanningsinstitusjonane her i regionen.

Skulane skal bli utvikla med omsyn på framskrivinga av folkemengd. Eit skulebygg skal ikkje berre vere for tradisjonell skuleverksemd, men må vere fleksible, bli nytta til ulike føremål i og for lokalsamfunnet.

4.7. Helse- og sosialpolitiske målsettingar

Kommunen korkje skal eller kan løyse alle utfordringar, heller ikkje innan helsesektor. Me er, og kjem til å bli, meir avhengige av samarbeid både med frivillige, pårørande, næringsliv, forskning o.s.b. for å ruste oss for framtida. Difor skal me Bømlo kommune stimulere og legge til rette for at innbyggjarane tek ansvar for eiga helse, tek sunne val og på eigne premissar meistrar eige liv. Me skal tilby innbyggjarar som har behov for hjelp og bistand, individuelt tilpassa og koordinerte tenester med høg kvalitet og brukarmedverknad.

Gjeldande kommunedelplan for HSO har fire fokusområde som blir implementert i kommuneplanen:

- Ei ny og meir aktiv brukarrolle. Individuelt tilpassa og koordinerte tenester
- Tettare samarbeid med eksterne aktørar. Kommunen som koordinator og tilretteleggjar
- Målretta utvikling av tenestetilbodet (meir fokus på førebygging og eigenmeistring, bevisst prioritering, organisering og lokalisering)
- Målretta satsing på rekruttering og kompetanse

Innan 2030 skal me redusere for tidleg død av ikkje-smittsame sjukdommar med ein tredel. Dette er sjukdommar som for ein stor del heng saman med livsstil. Sunne levevaner, særleg i barne- og ungdomsåra, er grunnleggjande for framtidig helse, men òg for helsa til neste generasjon.

Barnehagar og skular er sentrale aktørar for å leggje til rette for gode val. Aktivitetstilbod i nærmiljøa og lett tilgjenge på sunn mat er viktige tiltak for å nå målsetjinga.

Ei sentral strategisk oppgåve blir å gripe fatt i dei unge som slit med mentale problem. Psykisk helse skal bere eit satsingsområde. I Bømlo skal me vere med på å etablere sunne levevanar for å fremje god helse og redusere helseforskjellar i vaksen alder. Omgjevnadane og oppvekstmiljøet skal stimulere til aktivitet.

Bømlo skal følgje opp den nasjonale strategien om universell utforming (UU) for å førebu oss på ei stadig eldre befolkning. Alle sentrumsområda i lokalsentra skal vere gjennomgåande universelt utforma. Det gjeld gater, haldeplassar, møteplassar, arkitektoniske løysingar og anna utforming av dei bygde omgjevnadane.

4.8. Nye løysingar

Framover må mange kommunale tenester innan oppvekst og helse organiserast på andre måtar. Det blir viktig å tenkja nytt, ikkje minst med tanke på å mobilisere og involvere frivillige. Institusjonar og aktivitetar skal bli planlagde for sambruk og sosiale møte. Me vil vekk i frå tradisjonell planlegging kor til dømes institusjonar for eldre eller andre med hjelpebehov, blir skilt vekk frå stader kor ålmenta ferdast. Framover kjem kvardagslege kulturelle aktivitetar, som til dømes korpsøvingar og fotballtrening, til å bli meir integrert i kommunale teneste relatert til helse og omsorg.

Medisinsk utvikling og endring i behandlingsformer vil òg kunne påverke behov for helsetenester framover. Me skal løyse dette ved å tenke nytt.

Når Bømlopakken II er ferdig vil dette gjere kommunen meir samanbunden og det blir meir enkelt for dei som bur på Svortland å jobbe eller ha fritidsaktivitetar på Langevåg og Moster, og motsett.

Gjennom arbeid med kommunedelplan for HSO er det mellom anna kome fram behov for utbygging av omsorgsbustadar med fellesareal og moglegheiter til tilpassa bemanning på Moster og Svortland. Arbeid på Moster er sett i gong. På Svortland må dette sjåast i samheng med planar for sentrum. Her står det att å sikre gode areal, og ei «klynge» kring eksisterande sjukeheim, ville vere gunstig.

4 RUSTA FOR LIVET		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Alle barn som veks opp på Bømlo skal bli godt rusta for livet.	Livsmeistring som gjennomgåande tema i alt oppvekst- og kulturarbeid. MOT-verdiane skal ligge til grunn i alt planverk Utvikle fleire sider av seg sjølv gjennom kulturell forståing, nysgjerrigheit, kreativitet og nyskaping.	Følgje opp i KDP oppvekst, KDP HSO, andre kommuneplanar, også arealmessig.
Aldersvenlege lokalsentra og nærmiljø	Sørgje for positiv stadkjensle, trygg på sin identitet.	

4 RUSTA FOR LIVET		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
	<p>Sosiale møteplassar for alle generasjonar.</p> <p>Sikre gode overgangar mellom barn og vaksenlivet for menneske med hjelpebehov.</p> <p>Planleggje bygg og areal for meir sambruk og samlokalisering av ulike teneste.</p> <p>Vidareutvikle erfaringane frå det nasjonale nærmiljøprosjektet.</p> <p>Sørgje for eit mangfaldig bustadmønster.</p>	
Førebyggje mentale problem og satse på god psykisk helse	<p>Fokus på dette gjennom informasjon, undervisning og samtalar med barn og unge.</p> <p>Omgjevnadane skal stimulere til sosialt liv og fysisk aktivitet</p> <p>Bømlo sine unike kulturelle kvalitetar må bli aktiv nytta i oppvekstpolitikk.</p>	
Barn og unge skal få kompetanse om berekraft	Berekraft og FN sine berekraftmål blir implementert i all opplærings og oppvekstpolitikk.	KDP oppvekst, andre relevante planar.
Målretta utvikling av tenestetilbodet	<p>Planleggje med omsyn på endringar og realvekst.</p> <p>Fremje nyskaping.</p>	Gjere politiske prioriteringar i planar og budsjett.
<p>Bli blant dei beste kommunane på helsefremjande planlegging.</p> <p>Halde folk friske</p>	Leggje helsefremjande planlegging til grunn i alle planar.	Helsefremjande krav og føresegnar i KPA og reguleringsplanar
<p>Leggje til rette for at den einskilde kan ta ansvar for eiga helse.</p> <p>Barn skal lære å ta sunne val.</p> <p>Førebyggje helseproblem hos unge.</p>	<p>Satse på variert fysisk aktivitet, ha moglegheiter for nærturanlegg, gode ernærings- og livsstilsval.</p> <p>Tilby hjelp, vegleing, bistand, informasjon og god livsstil.</p> <p>Sørgje for godt kosthald både hjå unge og eldre.</p> <p>Universelt utforma sentra og fleire UU-utforma turløyper tilknytt lokalsentra.</p>	Krav om UU. Arkitektur og utforming som fremjar helse og sosial berekraft.

5. Sosialt og inkluderande

Planprogramtema: oppvekst og opplæring, inkludering.

Bømlo skal vere eit samfunn kor alle skal kunne bli inkludert. Det blir viktig å tenke dette både innan oppvekst, næringsliv og tilflytting. Verdier som at «me stiller opp for kvarandre» og ønsket om at Bømlo skal vere for alle, skal me legge til grunn. Kommunen korskje kan eller bør løyse alle oppgåver. Noko blir best løyst av frivillige på privat initiativ, og i medverknadsarbeidet veit me at det store ressursar i nærmiljøa som kan vere med på dette.

5.1. Sosial berekraft

Sosial berekraft handlar mellom anna om at ein nærmiljøa står seg over tid. Sosial berekraft kan mellom anna bli målt i kor mange som deltek i nærmiljøa sine. Fråværing av mobbing på den lokale skulen kan vere ein anna målestokk saman med tryggleik, med omsyn på trafikkforhold eller kriminalitet.

Dette krev fleire tverrsektorielle grep, ikkje minst på det arealmessige. Satsinga på nærmiljøprosjekt skal bli ført vidare. Lokalsentra skal bli utvikla etter prinsippa om helsefremjande nærmiljø, også sosialt.

Dei fysiske omgjevnadane har mykje å seie for sosial berekraft. Det er viktig at me vel oss ut lokalsenter som sosiale «pilarar» i kommunen, for sterke lokalsenter vil også vere bra for grendene og nærmiljøa omkring. At lokalsentra skal bli fortetta, handlar mest om å tilføre sosiale kvalitetar som eit mangfald av innbyggjarar, ulike og unike kulturkvalitetar og næringsliv.

Inkluderingsarbeidet, anten det er i nabolaget eller på arbeidsplassen, må i all hovudsak skje gjennom frivillig innsats og ved lokalsamfunnet sine eigne ressursar. Kommunen kan likevel vera ein viktig pådrivar og tilretteleggjar.

Me skal alltid vere opne for å ta i mot menneskje på flukt. Flyktningar skal få tett oppfølging for ikkje å falle utanfor. Samstundes er det krevjande for kommunen, når nasjonal flyktningpolitikk endrar seg, å til ei kvar tid ha nok bustader. Me vil jobbe for ha føreseielege forhold.

5.2. Frivillig innsats

Basert på innspela frå grendautvala er det tydeleg at mange er engasjert i frivillig arbeid på mange ulike felt – alt i frå idrett, ryddedugnadar til bedehus, interesseorganisasjonar osb. Frivillig innsats utgjør grunnlaget for mykje av det som skjer i Bømlo, og går igjen i samtlige kapittel og tema her i kommuneplanen.

I framtida blir velferdssektor meir avhengig av frivillig innsats, ikkje minst innan helse. Og det frivillige kulturlivet er ein sentral rekrutteringsarena for det profesjonelle kulturlivet.

Som kommune skal me samarbeide og legge til rette for kontinuerleg dialog med frivillig sektor og samskaping med Bømlo sine innbyggjarar. Lag og organisasjonslivet yrer på Bømlo, men ikkje alle har eigna lokalar eller må drifte bygg som kan vere krevjande økonomisk. Det er eit behov for nytt allaktivitetshus som kan romme mange ulike aktivitetar for frivillige krefter.

5.3. Idrett og turløyper

Me har eit miljø for breiddeidrett og fotball. Samstundes er det aktive miljø innan sportsdykking, karate, korps, teater, motorcross, sykling og ultraløp. Me har god anleggsdekning, både til organisert og uorganiserte aktivitetar. Til dømes er symjemiljøet blomstrande på alle nivå, mosjon som elite, og symjehallen som opna i 2018 er ein viktig føresetnad for å vidareutvikle dette.

Turlag og turgrupper er i stadig vekst og det har vore eit sterkt ønskje i medverknadsfasen om at me må få på plass fleire turløyper i ulike variantar kring lokalsentra. Det bør vere minst ei UU-løype tilknytt kvart lokalsenter. Sikring av friluftsområde og kulturlandskap må skje i samarbeid med lag- og organisasjonslivet.

Det er eit behov for fleire fleirbrukshallar og me ønskjer å opprette ein ridehall.

5.4. Bibliotek

Biblioteka får nye moglegheiter til å utvikle seg som samfunnsinstitusjon når dei nye lokale i kulturhuset er ferdige. Filialane skal bli integrerte i utviklinga av lokalsamfunnet og skulane sitt arbeid. Å gje biblioteka god plass i planlegginga er viktig for å utjamne sosiale forskjellar, generere kulturaktivitetar og informasjon og vere ein møteplass for alle.

5.5. Berekraftig og trygg mobilitet

Mobilitet handlar først og fremst om å kunne delta og bidra i lokalsamfunnet og førebyggje uønska sosial isolasjon. Å ha tilgang til bil er viktig og vil halde fram med å vere viktig på Bømlo, men me skal planleggje for alle berekraftige mobilitetsformer, kollektivtrafikk som privat. Å konsentrere og konsentrere arealbruken til bustader og servicefunksjonar i nærleiken av kvarandre, kan og gjere kommunen meir *inkluderande* gjennom eit betre mobilitetstilbod. Det krev også god knutepunktspolitikk.

Me vil redusere det daglege transportbehovet og legge til rette for klima- og miljøvenlege transportformer. I og kring lokalsentra er det eit stort potensiale for meir gonge og sykkel. Skule- og bustadområda må bli bunde saman med sykkelveggar.

Moglege snøggveggar må bli kartlagde og utbetra. Slike tiltak vil auke tryggleiken og vere med på å løyse opp «tidsklemma» mange foreldre kjenner på i dag. Det må komme på plass ein gjennomgåande sykkelekspressveg frå nord til sør.

Ved å satse på lokalsentra kan me samstundes vere ein pådrivar for eit betre kollektivtilbod mellom desse, spesielt med tanke på å få til betre korrespondansar, både på sjø og land.

Kommunen skal vere «på», og skal bidra til å fremje og prøve ut innovative transportløyningar. Fossile motorar vil bli fasa ut i løpet av planperioden, men om antal køyretøy held fram med å vekse vil det føre til fortsatt press på arealressursane. Eit redusert transportbehov vil føre til eit mindre arealbehov og økonomiske midlar til parkering og vegnett, kan bli frigjort til andre føremål.

God mobilitet er avgjerande for eit velfungerande næringsliv. Når Bømlopakken II er ferdigstilt vil dette sikre eit meir effektivt og tryggare vegsamband mellom kommunen sine lokalsentra. Då kan me knyte desse saman og vidareutvikle desse. Med stadig betre infrastruktur er det høgst aktuelt å sjå på nye transportformer. Transportaksane mellom kommunesenteret og lokalsentra, kan bli knytt saman av ein «bygdabane», eit samanhengande system av autonome bussar, med forgreiningar. Bømlo skal også bidra til å fremje innovative og nye transportformer til sjøs.

Bømlo er sertifisert som «Trafikksikker kommune» og skal halde fram med dette arbeidet. Me har ein 0-visjon for drepne og skadde i trafikken. Som vegeigar, barnehage- og skuleeigar, arbeidsgivar, kjøpar av transporttenester og ansvarleg for helsa og trivselen til innbyggjarane har me eit stort ansvar for å førebyggje ulykker. Trafikktryggleiksarbeidet skal vere ein brei og samla innsats der alle sektorar er involverte for å førebyggje og redusere trafikkulykker. Dei kommunale etatane skal bli involvert i arbeidet. Den enkelte etatsleiaren må ta sitt delansvar.

5.6. Bustadsosialt arbeid – «Alle skal kunne bu trygt og godt»

Bustadsosialt arbeid omfattar alt frå kommunen sin innsats for å skaffa og tildela bustader, til tenester og enkeltvedtak som kan betra den enkelte sin føresetnad for å meistra sin bu- og livssituasjon. Bømlo kommune disponerer omlag 150 utleigebustadar, òg har tildelingsrett på ulike innskotsleilegheiter. I tillegg eig/ leiger kommunen personalbasar i nokre private bustader der det blir ytt døgnkontinuerlege tenester.

Det er ei målsetting at så mange som råd skal få høve til å eiga sin eigen bustad om dei ynskjer det. Bømlo kommune skal ha ein aktiv bruk av Husbanken sine låne og tilskotsordningar, og me skal bistå med tilrettelegging av bustader til eldre og personar med nedsett funksjonsevne slik at dei kan bu lengst mogeleg i eigen bustad.

Bustadane skal i størst mogeleg grad tilpassast brukarane sine behov og økonomi. Utbygging skal sjåast i samheng med utvikling av kommunale tenester. Effektiv og god ressursutnytting for kommunen skal alltid takast med ved vurdering av lokalisering, utforming og tal på einingar.

Ei vurdering av behovet for justering og endring av bustadmassen blir gjort gjennom oppfølging av bustadsosial handlingsplan som er ein del av Kommunedelplan HSO.

5.7. Kyrkje og trusliv

Kristendommen er historisk og kulturelt ein viktig del av vår kulturarv. Kyrkjesamfunna har sterke tradisjonsrike røter på Bømlo og er samfunnsaktørar som er viktig for sambygdingane.

Sjølv om sekulariseringa av samfunnet vil halde fram, vil nok bruken av Kyrkja, frikyrkjer og bedehus på Bømlo framleis stå sterkt. Desse trussamfunna generer mange ulike, aktivitetar som er opne for alle. Mykje av dette skjer på frivillige basis og aktivitetane er viktige for nærmiljøa og ofte retta inn mot barn og unge.

Kommunen som har det økonomiske ansvaret for bygging, drift og vedlikehald av kyrkjene mens Bømlo kyrkjelege fellesråd har forvaltningsansvaret. Kyrkja har også det særskilt oppdraget frå kommunen om å forvalte gravplassar og administrere kyrkjegardane i kommunen. Gravferdsplanar, både nye og av eldre dato, syner at det fleire stadar er eit press i Bømlo kommune i forhold til gravareal. Kommunen må fastsetje sin framtidige gravleggings- og festepolitikk. Me må drøfte ulike forhold knytt til gravferder og gravplassforvaltning. I planperioden kan det og bli bruk for fleir-religiøse seremonistader.

5.8. Samfunnstryggleik

Eit inkluderande lokalsamfunn er også eit trygt lokalsamfunn. Kommunen har eit ansvar for å sikre at innbyggjarane har ein sikker og trygg kvardag. Under kriser og katastrofar må kommunen kunne sette i verk tiltak for å verne innbyggjarane og oppretthalde viktige samfunnsfunksjonar. For å få til dette, skal Bømlo jobbe heilskapleg og systematisk med samfunnstryggleik og beredskap, på tvers av sektorar i kommunen.

Kommunen sitt beredskapsarbeid utgjer det lokale fundamentet i den nasjonale beredskapen. Private hushaldningar og næringsliv er også ein del av Bømlo sin totalberedskap.

Me må ha god oversikt over kva type hendingar som kan skje i kommunen. Dette skal komme fram av ei risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS-analyse), slik at vi får oversikt over kva risiko det til dømes er for flaum, naturkatastrofe, epidemiar/sjukdomar, trafikkulykker, svikt i kritisk infrastruktur eller større skipshavari langs kysten vår. Elektroniske angrep må me også ta meir høgde for framover. For dei områda det er høgast risiko, må kommunen ha særskilte beredskapsplanar for å sikre tryggleiken om det skulle skje noko. Klimaendringar og klimatilpassing blir ein sentral del av risikobiletet i framtida.

I det daglege er det Bømlo brann- og redning som rykkjer ut på kort tid, for å handtere brannar og andre akutte situasjonar. Det er behov for ny brannstasjon som kan dekke framtidas behov.

5 SOSIALT OG INKLUDERANDE		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Trygge og aktive nærmiljø Alle som bur her skal bli inkludert og føle seg som «Bømlingar».	Satse på lokalsentra som lokale «loko-motiv», utvikla med omsyn på sosial berekraft. Oppmuntre og støtte frivillige og grenda-utvala i deira inkluderingsarbeid. Samarbeide med frivillige om merking og opparbeiding av turstiar. Universelt utforma sentra og fleire UU-utforma turløyper tilknytt lokalsentra. Etablere sosiale møteplassar som genererer fysisk aktivitet. Ruste opp eksisterande møteplassar.	Sikre grønt- og nærturområder. Konkretisere føresegner i KPA Areal til gong- og sykkelveggar, gode kollektivknutepunkt og sykkel-ekspressveg

5 SOSIALT OG INKLUDERANDE		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
	Berekraftig mobilitet	
Barnevenlege nærmiljø	<p>Barnevenlege lokalsenter, arkitektur og infrastruktur</p> <p>Sterk satsing på Trafikksikker kommune-arbeidet. Forankre trafikktryggleik hjå administrativ og politisk leiing.</p> <p>Alle skular og barnehagar skal halde fram med å ha eigne trafikktryggleiksplanar.</p>	<p>Konkretisere desse føremål i KPA</p> <p>Sikre areal til sosiale møteplassar</p>
Fremje frivillig innsats og samskaping	<p>Kommunen skal leggje til rette for frivillig innsats.</p> <p>Kommunen skal ha jamnleg dialog med lag- og organisasjonliv</p>	<p>KDP kultur og strategi for frivillig arbeid.</p> <p>Sikre areal til allaktivitetshus</p>
God samfunnstryggleik	Arbeide systematisk og heilskapleg på tvers av sektorar/tenesteområde med alle beredskapsaktørar	ROS-rapport, smittevernplan, Oljevernplan, Interkommunalt utval mot akutt forureining sin beredskapsplan

6. Demokratiutvikling

Dugnadsand og viljen til å delta, er ein verdi som kjenneteiknar bømtingar. Med det har me eit godt grunnlag for å styrke lokaldemokratiet vårt.

Kommunen korkje kan eller bør løyse alle oppgåver. Noko blir best løyst av frivillige på privat initiativ. og Bømlo har historisk alltid vore tilknytt omverda både gjennom sjøfart og kulturelle impulsar. Me ønskjer å styrke samarbeide med resten av verda, på tvers av grenser.

Alle har ressursar og noko å bidra med. Medverknad og deltaking frå alle aldersgrupper blir viktig, men spesielt barn og unge. Råd for menneske med nedsett funksjonsevne, eldrerådet og ungdomsrådet skal halde og bli utvikla vidare.

I dei neste 30 år vil det skje små og store endringar, som me må vere førebudde på å tilpasse oss.

Det vil komme nye samarbeidsformer og nye aktørar som me skal samskape med.

6.1. Kommunestyret og dei folkevalde

Den fremste institusjonen i lokaldemokratiet vårt, kommunestyret, skal vere engasjert, inkluderande, kompetent og vere tilpassingsdyktige. Både dei folkevalde og administrasjon skal vere kompetente på sentrale tema som demokratiutvikling, planarbeid og medverknad. Politikk og administrasjon skal i større grad samskape og utvikle kommunen saman.

Å samarbeide på tvers av kommunegrensene folkevalde i mellom, har me positive erfaringar med, og skal halde fram med. Me skal vere nysgjerrige på nye måtar å gjere ting på. Digitaliseringa av lokaldemokratiet skal vere til lokalsamfunnet beste og fremje medverknad.

I Bømlo skal me ha 0-toleranse for sjikane og trugsmål mot folkevalde og rådsmedlem. Både politikarar og administrasjon skal stå saman om å kunne utføre sine oppgåver under trygge høve.

6.2. Grendautvala

Grendautval og krinslag er paraplyorganisasjon for lag og organisasjonar i heile kommunen. Sjølv om grendautvala ikkje er lovpålagde eller består av folkevalde, så er dette viktige talerøyr og gode medspelarar i alt medverknadsarbeid. Grendautvala må ta initiativ til og sørge for eigen aktivitet, og kommunen skal vere med som støttespelar og elles bistå på best mogleg måte. Dette gode samspelet mellom kommune og grendautvala skal bli vidareutvikla.

6.3. Ungdomsrådet og barns interesser

I Bømlo skal barn og unge si stemme ver høyrte. Bømlo kommune har eit ungdomsråd som me vil vidareutvikle. Ordninga med ein representant for barn og unge sine interesser i byggesaker skal halde fram. Me ønsker å fortsette å prøve ut nye metodar for kontinuerleg å utvikle kommunen ut i frå barn og unge sitt perspektiv.

6.4. Gode og effektive planprosessar

Ein godt gjennomarbeida kommuneplan er eit viktig grunnlag for reguleringsplanarbeidet i kommunen. Er alle overordna føringar teke omsyn til i arealdelen til kommuneplanen vil prosessen med områdereguleringsplanar og detaljreguleringsplanar gå raskare.

Bømlo kommune skal sikre effektiv behandling av private planforslag. Utbyggjar skal tidleg i planprosessen få avklart kva krav som vert stilt til utgreiingar og kva tiltak som kan godkjennast i høve til kommuneplan. Ordninga med prinsippøknad i reguleringsplanarbeidet bør oppretthaldast slik at utbyggjar tidleg får avklart politiske føringar i plansaker.

Det er viktig at reguleringsplanar er grundig gjennomarbeida slik at ein sikrar at dei planlagde tiltaka vert gjennomført.

Kontroll av ulovlege tiltak må bli skjerpa.

Me skal halde fram arbeidet med at digitalisert planarbeid. Arealplanar, og eit digitalt planregister skal bli tilgjengelege. Strategisk satsing på bruk av IKT i planarbeidet skal gje meir effektive og rettferdige planprosessar, og opne for betre innsyn og medverknad for innbyggjarane. Planstrategien skal få meir fokus.

6.5. Råd og organisasjonar

Bømlo kommune skal vere aktiv deltakar og bidra i Samarbeidsrådet for Sunnhordland. For saker som mellom miljøfyrtårn-sertifisering, reiselivsstrategiske mål og kompetanseheving er samarbeidsrådet ein god samarbeidspartnar. Bømlo næringsråd blir viktige å ha med «på laget» i utviklinga av kommunen, ikkje minst med tanke på rekruttering og inkludering. Organisasjonslivet er også ein rekrutteringsarena for arbeidslivet.

6.6. Forsking og utvikling (FoU)

Me har allereie delteke i og hatt gode erfaringar med samarbeidsprosjekt som har involvert forskning- og utviklingssektor (FoU). Skal me byggje opp under bømlingen som gründer og fremje nyskaping blir slike samarbeid nødvendig å utvide og vidareutvikle. Både Høgskulen på Vestlandet (HVL), utdanningsinstitusjonane i Bergen og klyngemiljøa i regionen sit på mykje relevant kompetanse som Bømlo bør kunne godt av. Kanskje særskilt gjeld dette maritim og marin sektor, men også helse og kultursektor har eit spennande potensiale. Bømlo kommune skal vere med som tilretteleggjar og gjere seg attraktiv om forskingssamarbeid innan FoU.

6.7. Tilskot, EØS/EU-midlar, Vest-Norsk Brüsselkontor

Over halvparten av sakane i norske kommunestyre er relatert til EU/EØS. Gjennom EØS-midlane skal Noreg bidra til å utjamne sosiale og økonomiske skilnader. Næringslivet vårt er sterkt tilknytt den europeiske marknaden og skal me bli konkurransedyktige i framtida treng må me tiltrekkje oss innovative krefter og menneskje utanfrå Noreg også.

Vest-Norges Brüsselkontor er ein informasjonskanal mot institusjonane i EU/EØS, også for offentleg sektor. Her kan me få nyttig informasjon om til dømes økonomiske stønadsordningar, få tilgang til kompetansebygging og viktig prosjektkunnskap. Ei rekkje europeiske samarbeidsprogram omhandlar klima, miljø og regional utvikling, og har kommunar som målgruppe. Her ligg det tilskots- og samarbeidsordningar som Bømlo kan nyte godt av, til dømes med tanke på Moster 2024 og innan opplæring og innovasjon. Difor kan eit kommunalt medlemskap i Vest-Norsk Brüsselkontor vere relevant og nyttig.

Bømlo kommune treng også å utarbeide ein internasjonal strategi.

6.8. Kommunen som arbeidsgjevar

Bømlo skal vere ein inspirerende og inkluderende arbeidsplass. Me skal ha ein framtidsretta administrative og tekniske tenester tilpassa oppgåvene kommunen sine kjerneoppgåver.

Me skal ha eit godt arbeidsmiljø. Å skaffe seg tilstrekkeleg kompetanse blir ei utfordring framover. Fleire må kunne delta i det ordinære arbeidslivet. Arbeidslivet må vere ein arena for alle innbyggjarane i kommunen.

Kommunen skal vere ein trygg arbeidsplass. Det skal vere nulltoleranse for truande og trakasserande åtferd mot tilsette eller dei som utfører oppdrag for kommunen.

6.9. Prinsipp om eigarskap

Bømlo kommune korkje kan eller skal løyse alle samfunnsoppgåver, men der kommunen skal vere til stades, skal han vere profesjonell, kompetent og open for samarbeid og nye løysingar. Difor blir det viktig å ha nokre prinsipp om kommunale teneste og korleis ein skal forvalta ulike eigarskap. Dette må bli fulgt opp i ei eigarskapsmelding.

6 DEMOKRATIUTVIKLING		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Stadig styrke lokaldemokratiet. Vere ein kommune med eit godt lokaldemokrati. Barn og unge sine interesser skal bli teke omsyn til.	Gje dei folkevalde opplæring med høg kvalitet. Utvikle og samarbeid med kommunale råd og grendautvala. Legge vekte på høg grad av medverknad i alt planarbeid.	

6 DEMOKRATIUTVIKLING		
Slik vil me ha det	Slik gjer me det	Arealstrategi, oppfølging
Kommunen skal ha gode og effektive planprosessar.	<p>Gode og føreseielege, overordna planar med klåre krav.</p> <p>Tidleg og god dialog med utbyggerar og tiltakshavarar.</p> <p>Nytte rett planverktøy på rett nivå.</p> <p>Halde seg planfagleg oppdatert.</p> <p>Halde fram digitaliseringa av planprosessar og kommunikasjonsarbeidet.</p> <p>Prioritere ressursar i planstrategi til å oppdatere overordna planar og oversynsdokument</p>	
Bømlo skal tiltrekke seg forskings- og utviklingsmiljø, spesielt med omsyn på kultur, helse og næringsliv.	Styrke samarbeidet med FoU i regionen.	Strategi for samarbeid med FoU og anna kompetanse
<p>Bidra og delta i det regionalt samarbeid.</p> <p>Samarbeide på tvers av kommunegrensar.</p>	<p>Samarbeidsrådet for Sunnhordland.</p> <p>Nytte viktige regionale organisasjonar som til dømes næringsråd.</p> <p>Interkommunale prosjektsamarbeid.</p>	
<p>Styrke det internasjonale samarbeide mellom anna med omsyn på klima, næringsliv og kultur.</p> <p>Saman med dei andre kommunane i regionen, syne at internasjonale relasjonar er viktige for oss.</p>	Sikre oss økonomiske midlar til viktige samfunnsprosjekt.	<p>Systematiske tilskotsprioriteringar.</p> <p>Vurdere kommunalt medlemskap i Vest-Norsk Brusselkontor.</p> <p>Utarbeide ein internasjonal strategi.</p>
<p>Kommunen skal vere ein god og trygg arbeidsgjevar.</p> <p>Vere tydelege på kommunalt forvaltningsansvar</p>	<p>Sørge for kompetent rekruttering.</p> <p>Leggje til rette for utvikling og kompetanseheving.</p>	Eigarskapsmelding

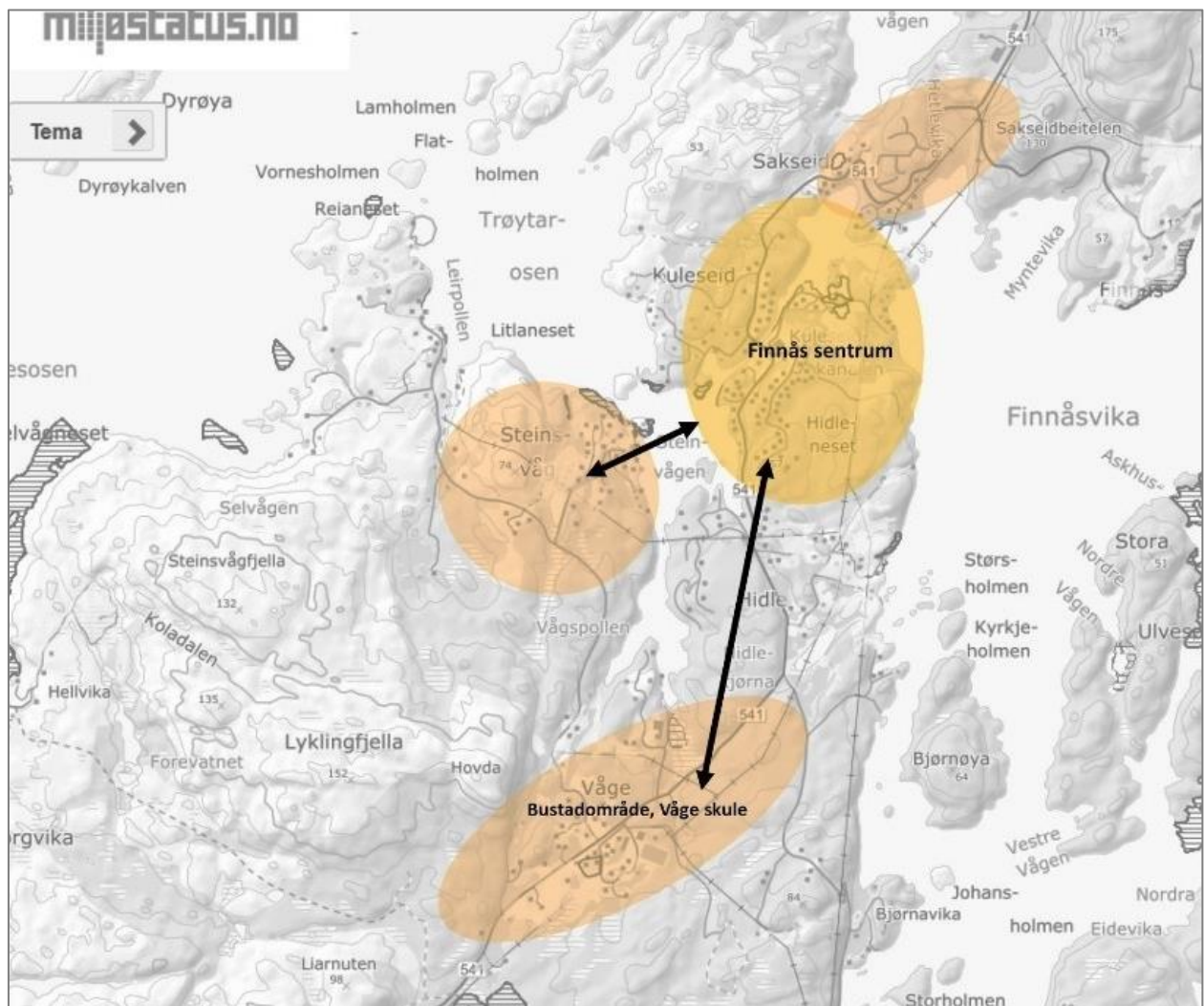
7. Arealstrategisk oppfølging

Skal me klare å nå måla me sett oss her samfunnsdelen (KPS), må dette henge godt saman med korleis ein forvaltar areala i arealdelen, KPA. Basert på «Slike gjer me det» og «arealstrategi, oppfølging» i dette dokumentet syner ein her nokre arealstrategiske føringar for lokalsentra med korte beskrivingar for kvart lokalsenter.

Desse vil bli lagt til grunn for det vidare arbeidet.

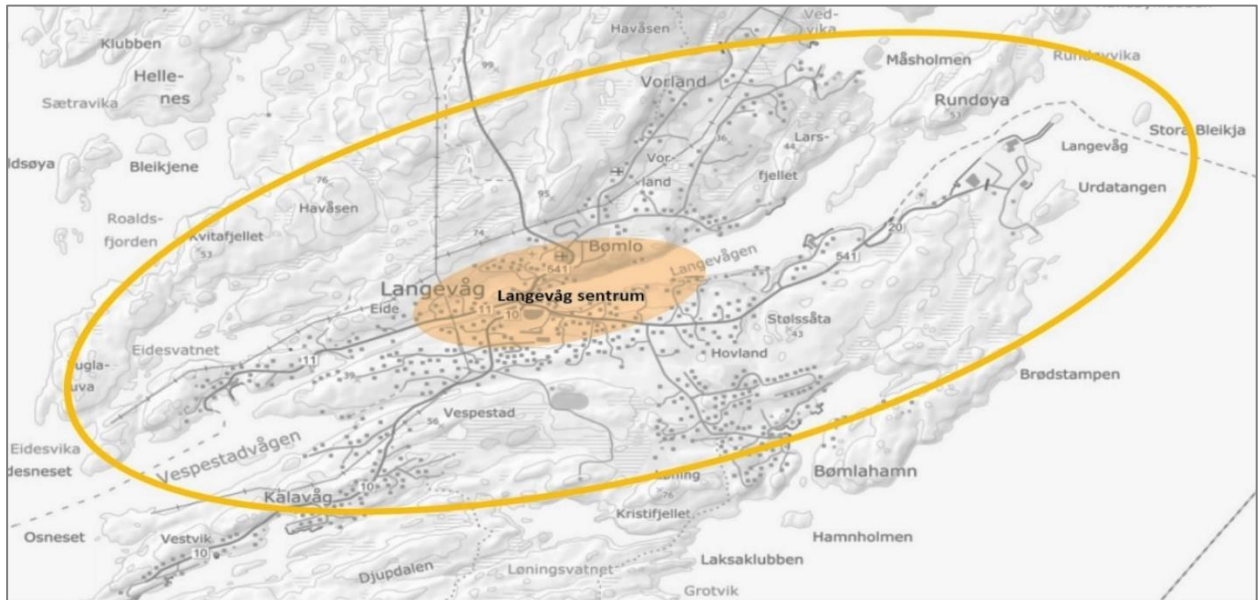
7.1. Finnås

Lokalsenter. Sentrumskjernen er lokalisert kring området Kulleseidkanalen. Pilar syner aksar kor skule og bustadområda sør og nord må bli knytt saman.

7.2. Langevåg

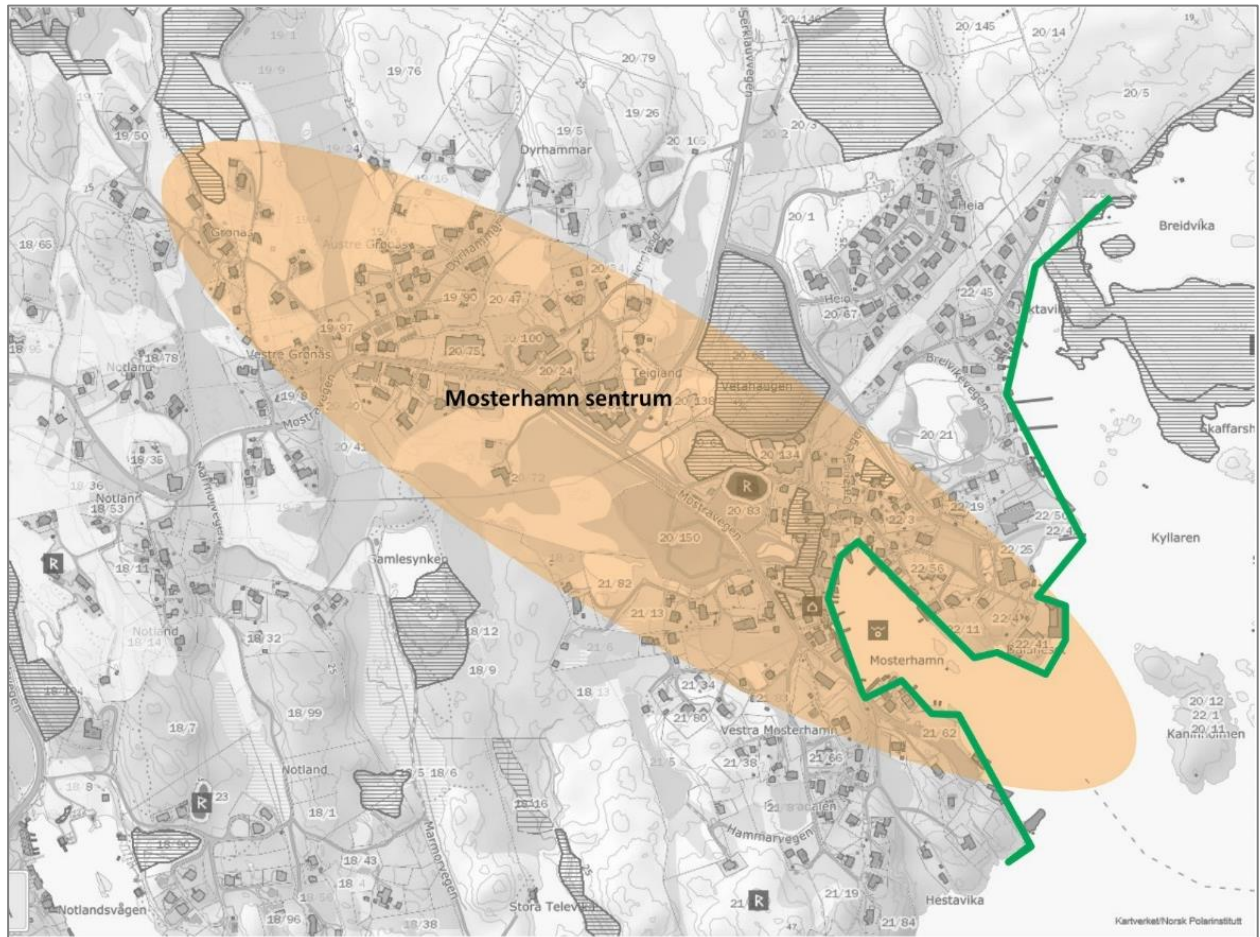
Lokalsenter. Sentrum innerst i vågen. Området omkring (stor sirkel) er viktige å knytte saman, «frå kai til kai» (Hovland – Eidesvik).

7.3. *Moster, Mosterhamn*

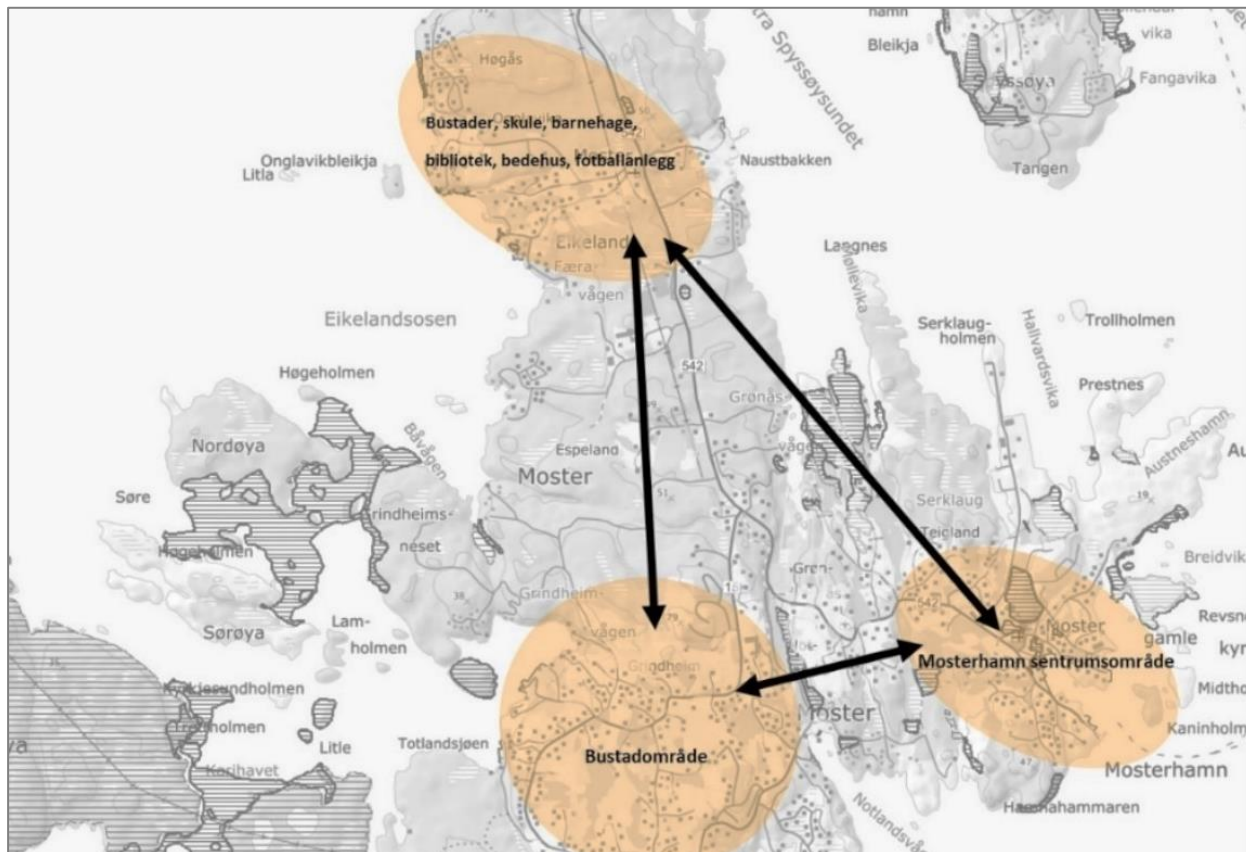
Mosterhamn sentrum strekk seg langs Mostravegen (frå Kiwi, Sento, YX) ned mot nedlagt ferjekai.

Grøn linje: samanhengande turveg/promenade.

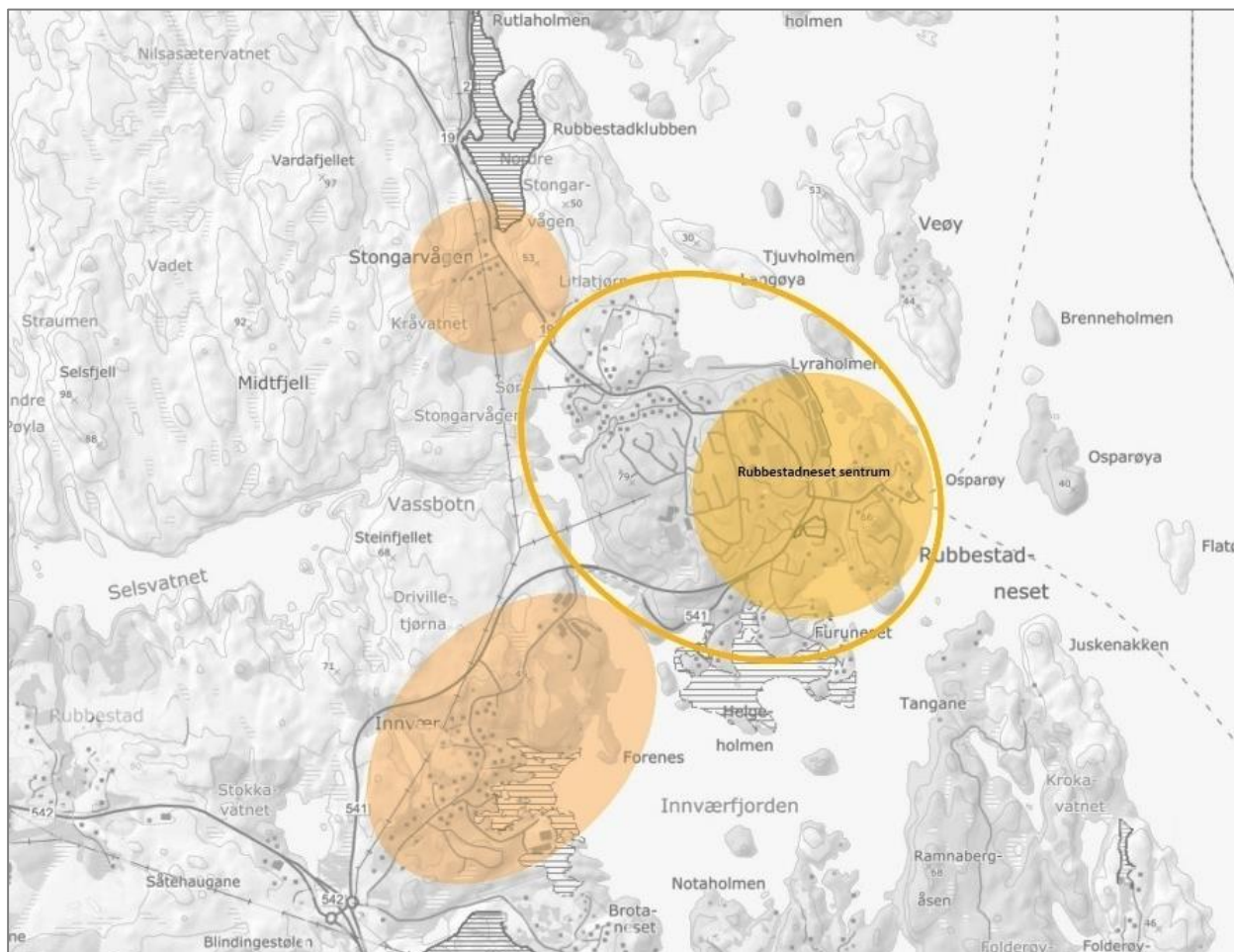
7.4. Moster

Lokalsenterområde. Pilar syner aksar som er viktige å knyte saman.

7.5. Rubbestadneset

Lokalsenter. Kring sentrumskjernen, inkludert båtkaien, er det område som er viktige å knyte saman, markert.

7.6. Svortland

Kommunesenteret. I KPA må me definere sentrumskjerne med utstrekk.

Grøn linje: turveg kring Storavatnet. Raud linje: ny omkøyringsveg utanom sentrumskjernen

